

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä. Viitekehyksessä jaoteltaisiin Suomen kansalliseen koulutus- ja tutkintojärjestelmään kuuluvat tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet niiden edellyttämän osaamisen perusteella viitekehysten kahdeksalle vaativuustasolle. Tutkintojen, oppimäärien ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta niiden edellyttämän osaamisen perusteella viitekehysten eri vaativuustasoille ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

Viitekehys mahdollistaa suomalaisen koulutus- ja tutkintojärjestelmän sekä muiden osaamiskokonaisuuksien kokonaisvaltaisen tarkastelun kuvaamalla tutkintojen, oppimäärien ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen tietoina, taitoina ja pätevyysinä yhdenmukaisella, ymmärrettävällä ja vertailukelpoisella tavalla sekä määrittelemällä niiden keskinäiset suhteet. Viitekehys parantaa suomalaisen tutkintojärjestelmän selkeyttä ja toimivuutta, lisää tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta, tukee tutkintojen tunnustamista sekä edistää kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta sekä koulutusyhteistyön ja koulutusviennin edellytyksiä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Tutkintojen viitekehykset nousivat koulutuspoliittiseen keskusteluun Euroopan unionissa 1990-luvun lopussa. Taustalla oli tarve lisätä koulutusjärjestelmien ja tutkintojen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, edistää aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista elinikäisen oppimisen hengessä ja korostaa oppimistulosten merkitystä koulutuksen järjestämisessä.

Euroopan unioni on pyrkinyt edistämään koulutussektorin syvenevää yhteistyötä yhteisten tavoitteiden asettamisen avulla. Koulutus 2020 -työohjelmassa jäsenmaat sopivat neljästä yhteisestä tavoitteesta tälle vuosikymmenelle. Tavoitteiden mukaan tehdään elinikäisestä oppimisesta ja liikkuvuudesta totta, parannetaan koulutuksen laatua ja tehokkuutta, edistetään tasa-puolisuutta, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja aktiivista kansalaisuutta sekä edistetään luovuutta, innovointia ja yrittäjyyttä kaikilla koulutusasteilla. Koulutus 2020 -tavoitteet uudistettiin vuonna 2015. Uusissa Koulutus 2020 -prioriteeteissa korostetaan Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten (EQF) ja kansallisten tutkintojen viitekehysten toimeenpanoa tutkintojen läpinäkyvyyden ja tunnustamisen edistämiseksi.

Bolognan prosessin tavoitteena on eurooppalaisen korkea-asteen koulutusalueen muodostaminen. Tavoitteeseen pyritään muun muassa yhdenmukaistamalla tutkintorakenteita ja kehittämällä laadunhallintaa. Tutkintojen vertailtavuuteen ja tunnustamiseen liittyvät kysymykset ovat olleet Bolognan prosessissa keskeisesti esillä. Yhtenä tutkintojen läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta edistävänä asiana on pidetty korkeakoulututkintojen viitekehysä.

Kööpenhaminan prosessin tavoitteena on eurooppalaisen yhteistyön avulla parantaa ammatillisen koulutuksen suorituskykyä, laatua ja vetovoimaa sekä edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta. Laajemmin Kööpenhaminan prosessin tavoitteena on edistää Euroopan laajuisten työmarkkinoiden kehittymistä ja täydentää eurooppalaisen korkea-asteen koulutuksen aluetta. Tavoitteisiin pyritään muun muassa kehittämällä eurooppalaista tutkintojen viitekehystä vastaavia oppimistuloksiin perustuvia kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehysä, panemalla täytäntöön ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalainen siirtojärjestelmä (ECVET) ja laadunvarmistuksen eurooppalainen viitekehys, edistämällä epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista sekä helpottamalla siirtymistä ja etenemistä ammatillisen koulutuksen, yleissivistävän koulutuksen ja korkeakoulutuksen välillä.

Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman mukaan Suomi on koulutuksen, osaamisen ja modernin oppimisen kärkimaa vuonna 2025. Hallituskauden tavoitteena on, että koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyys on lisääntynyt ja koulutusviennin esteet on purettu. Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys tuo suomalaisen koulutusjärjestelmän mukaisen tutkintojen ja muun osaamisen näkyvämmäksi ja siten parantaa kansainvälisen liikkuvuuden ja koulutusviennin edellytyksiä ja edistää omalta osaltaan edellä mainittuja hallitusohjelman tavoitteita.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomalainen tutkintojärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä voidaan jakaa kolmeen koulutusasteeseen: yleissivistävään perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen, johon kuuluvat lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus, sekä korkea-asteen koulutukseen, jota annetaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Alemman asteen opinnot ovat edellytyksenä opiskelulle ylemmän asteen koulutuksessa. Kuten koulutusmuotoa koskevassa lainsäädännössä on säädetty koulutuksen tavoitteista ja tutkinnoista.

Perusopetus

Yhdeksänvuotisesta perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998) ja -asetuksessa (852/1998). Perusopetuslain 25 §:n mukaan jokainen Suomessa vakinaisesti asuva lapsi on oppivelvollinen. Oppivelvollisuus suoritetaan joko perusopetukseen osallistumalla tai hankkimalla muulla tavoin vastaavat tiedot. Vuosiluokilla 1–6 opetus on pääosin luokanopetusta ja vuosiluokilla 7–9 pääosin aineenopetusta. Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annetaan esiopetusta.

Perusopetuksen tavoitteena on perusopetuslain 2 §:n mukaan tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Esiopetuksen tavoitteena on parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Tarkemmin opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aine-ryhmien opetukseen ja oppilaanohjaukseen säädetään perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (422/2012). Opetushallitus päättää perusopetuslain 14 §:n 2 momentin mukaan perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (opetussuunnitelman perusteet).

Peruskoulun suorittamisesta ei saa tutkintoa, mutta oppilaitos myöntää perusopetuksen koko oppimäärän suorittaneelle päättötodistuksen.

Perusopetuslain mukaan järjestetään lisäksi perusopetuksen lisäopetusta. Opetushallitus päättää lisäopetusta koskevat opetussuunnitelman perusteet. Lisäopetus kestää yhden vuoden ja siihen voidaan ottaa opiskelijaksi nuori, joka on saanut perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisenä vuonna. Lisäopetuksen erityisenä tavoitteena on kehittää nuoren valmiuksia uranvalintaan, parantaa edellytyksiä jatko-opintoihin sekä edistää elämänhallintataitoja. Todistus lisäopetuksen suorittamisesta annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut kaikki opinnot hyväksytysti.

Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto

Lukiolaissa (629/1998) ja -asetuksessa (810/1998) säädetään perusopetuksen oppimäärään perustuvasta lukiokoulutuksesta. Lukiokoulutus on yleissivistävää ja valmistaa ylioppilastutkintoon.

Lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (942/2014) 3 §:n mukaan koulutus kehittää laaja-alaisesti opiskelijan valmiuksia omaksua, yhdistää ja käyttää tietojaan ja taitojaan sekä soveltaa oppimaansa monipuolisesti myös oppiainerajat ylittävästi.

Koulutuksen tulee ohjata, innostaa ja luoda edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen sekä parantaa opiskelijan tulevaisuuden hallinta- ja valintataitoja sekä valmiuksia ura- ja elämänsuunnitteluun.

Lukion oppimäärä on lukiolain 7 §:n mukaan laajuudeltaan kolmivuotinen. Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Opetushallitus päättää lukiolain 10 §:n 2 momentin mukaan eri aineiden, aineryhmien ja aihekokonaisuuksien sekä muun lukiolaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (opetussuunnitelman perusteet).

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan valtakunnallinen ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet riittävän kypsyys. Ylioppilastutkinnosta säädetään ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005). Ylioppilastutkintolautakunta antaa ylioppilastutkintotodistuksen kokelaalle, joka on laissa säädetyllä tavalla suorittanut ylioppilastutkinnon ja jolle annetaan lukion päättötodistus tai todistus ammatillisen perustutkinnon suorittamisesta, sekä henkilölle, joka on aiemmin suorittanut lukion oppimäärän tai ammatillisen perustutkinnon sekä on laissa säädetyllä tavalla suorittanut ylioppilastutkinnon.

Lukiokoulutus ei anna opiskelijalle ammatillista pätevyyttä. Lukio tuottaa kuitenkin opiskelijalle valmiudet aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavat ammatilliset perustutkinnot

Ammatillisesta peruskoulutuksesta ja siinä suoritettavista tutkinnoista säädetään laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998). Lain 5 §:n mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammatillisen perustutkinnon edellyttämä osaaminen ja ammattitaito sekä valmiuksia yrittäjyyteen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lain 6 §:n mukaan ammatillisessa peruskoulutuksessa tulee ottaa erityisesti huomioon työelämän tarpeet. Koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 4 §:n mukaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä osa-alueella. Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 4 a § 2 momentin nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään ammatillisista perustutkinnoista ja niihin sisältyvistä osaamisaloista (tutkintorakenne).

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettava ammatillinen perustutkinto sisältää ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 12 b §:n mukaan ammatillisia tutkinnon osia, yhteisiä tutkinnon osia sekä vapaasti valittavia tutkinnon osia. Valtioneuvoston asetuksella säädetään

tarkemmin tutkinnon muodostumisesta edellä mainituista tutkinnon osista sekä yhteisten tutkinnon osien laajuudesta ja niihin kuuluvista osa-alueista.

Ammatillisen perustutkinnon laajuus on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 12 §:n 2 momentin mukaan 180 osaamispistettä. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tutkinnon laajuudeksi yli 180 osaamispistettä, jos ammattialaa koskeva säätely sitä edellyttää. Lain 12 §:n 3 momentin mukaan ammatillisessa peruskoulutuksessa vuoden aikana keskimäärin saavutettu osaaminen vastaa 60 osaamispistettä.

Opetushallitus määrää ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 13 §:n nojalla tutkinnon perusteet kullekin tutkintorakenteeseen kuuluvalla tutkinnolle. Tutkinnon perusteissa määrätään tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostuminen pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista, tutkinnon osien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden laajuus osaamispisteinä sekä tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi. Tutkinnon perusteissa on määritelty myös elinikäisen oppimisen avaintaidot, joilla tarkoitetaan muun muassa oppimis- ja ongelmanratkaisutaitoja, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä ammattieettistä ja esteettistä osaamista.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 25 e §:n mukaisesti koulutuksen järjestäjä antaa ammatillisen perustutkinnon suorittaneelle tutkintotodistuksen, kun opiskelija on suorittanut hyväksytysti tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat tutkinnon osat. Jos opiskelija eroaa kesken tutkinnon suorittamisen, koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle todistuksen suoritetuista tutkinnon osista. Todistus suoritetuista tutkinnon osista annetaan opiskelijan pyynnöstä myös opiskelun aikana.

Näyttötutkintona suoritettavat ammatilliset tutkinnot

Näyttötutkintoina suoritettavista ammatillisista perustutkinnoista, ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista ja niihin valmistavasta koulutuksesta säädetään laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998), jäljempänä aikuiskoulutuslaki.

Aikuiskoulutuslain 2 §:n mukaan ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa väestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia yrittäjyyteen, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin sekä edistää työllisyyttä ja tukea elinikäistä oppimista. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on lisäksi antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta sekä edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista. Lain 3 §:n mukaan tutkinnoissa ja koulutuksessa tulee ottaa erityisesti huomioon työelämän tarpeet. Näyttötutkintoja tulee suunnitella ja järjestää yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

Aikuiskoulutuslain 12 a §:n mukaan näyttötutkintona suoritettavassa ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikois- ja erikoisammattitutkinnon voi suorittaa ainoastaan näyttötutkintona. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on perustutkintoa syvempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin. Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on syvällistä ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaminen ilman valmistavaa koulutusta edellyttää työelämässä tai muualla hankittua osaamista.

Aikuiskoulutuslain 12 b §:n nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään ammatillisista perustutkinnoista ja niiden osaamisaloista sekä ammattitutkinnoista ja erikoisam-

mattitutkinnoista (tutkintorakenne). Näyttötutkinnot muodostuvat lain 12 c §:n mukaisesti ammatillisista tutkinnon osista.

Näyttötutkintojen laajuutta ei määritellä säädöksissä. Säädöksissä ei myöskään määritellä tutkinnon suorittamisen tai valmistavan koulutuksen kestoa, sillä näyttötutkintojen suorittaminen on ammattitaidon hankkimistavasta riippumatonta.

Opetushallitus määrää aikuiskoulutuslain 13 §:n nojalla kullekin tutkintorakenteeseen kuuluvalla tutkinnolla perusteet. Tutkinnon perusteissa määrätään ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen osaamisalat, tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostuminen pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista sekä tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arviointi.

Näyttötutkintojen järjestämisestä sopivat, näyttötutkintojärjestelmän laatua valvovat ja näyttötutkintojärjestelmää ja näyttötutkintoja kehittävät aikuiskoulutuslain 7 §:n mukaisesti Opetushallituksen yhteydessä toimivat Opetushallituksen asettamat tutkintotoimikunnat. Lain 7 a §:n mukaan tutkintotoimikunta antaa tutkinnon suorittajalle tutkintotodistuksen, kun tämä on suorittanut hyväksytysti tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat tutkinnon osat. Lisäksi tutkintotoimikunnan tulee antaa todistus suoritetuista tutkinnon osista pyydettyä.

Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot

Ammattikorkeakoululain (932/2014) 11 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulussa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat korkeakoulututkintoja ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ylempiä korkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoulussa suoritettavista tutkinnoista, tutkintotavoitteista ja opintojen rakenteesta sekä muista opintojen perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) 1 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulututkinnot ovat ammattikorkeakoulun perustutkintoja. Asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäytetyö. Asetuksen 3 §:n ja asetuksen liitteen mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus on tutkinnosta riippuen 180, 210, 240 tai 270 opintopistettä. Yhden lukuvuoden opintojen suorittamiseen keskimäärin vaadittava 1 600 tunnin työpanos vastaa 60 opintopistettä. Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluvan ammattitaitoa edistävän harjoittelun osuus on vähintään 30 opintopistettä.

Asetuksen 4 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on: 1) laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä teoreettiset perusteet toimia työelämässä oman alansa asiantuntijatehtävissä, 2) valmiudet seurata ja edistää oman ammattialansa kehittymistä, 3) edellytykset oman ammattitaidon kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä 4) riittävä viestintä- ja kielitaito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön.

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu syventäviä ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja ja opinnäytetyö. Asetuksen 3 §:n ja asetuksen liitteen mukaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus on tutkinnosta riippuen 60 tai 90 opintopistettä.

Asetuksen 5 §:n mukaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on laajat ja syvälliset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä, syvälinen kuva omasta ammattialasta, sen asemasta työelämässä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä valmiudet seurata ja eritellä alan tutkimustiedon ja ammattikäytännön kehitystä, valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja jatkuvaan oman ammattitaidon kehittämiseen sekä hyvä viestintä- ja kielitaito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön.

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n mukaan ammattikorkeakoulu antaa opiskelijalle hänen suorittamastaan tutkinnosta tutkintotodistuksen. Ammattikorkeakoulu antaa henkilölle, joka on suorittanut ammattikorkeakoulussa tutkinnon tai opintoja, tutkintotodistukseen tai todistukseen erityisesti kansainväliseen käyttöön tarkoitettua liitteen. Liitteessä annetaan riittävät tiedot ammattikorkeakoulusta samoin kuin tutkintotodistuksessa tai todistuksessa tarkoitetuista opinnoista ja opintosuorituksista sekä niiden tasosta ja asemasta koulutusjärjestelmässä. Ammattikorkeakoulu antaa pyynnöstä opiskelijalle todistuksen hänen suorittamistaan opinnoista myös opiskelun kestäessä.

Yliopistoissa suoritettavat tutkinnot

Yliopistolain (558/2009) 7 §:n mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää valtioneuvoston asetuksella säädettävillä aloilla myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta. Tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkotutkinto suoritetaan ylempään korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen. Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvissa yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista säädetään yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004).

Asetuksen 7 §:n mukaan alempaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on: 1) tutkintoon kuuluvien pää- ja sivuaineiden tai niihin rinnastettavien kokonaisuuksien taikka koulutusohjelmaan kuuluvien opintojen perusteiden tuntemus sekä edellytykset alan kehityksen seuraamiseen; 2) valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin tai taiteellisen työn edellyttämät tiedolliset ja taidolliset valmiudet; 3) edellytykset ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen; 4) edellytykset soveltaa hankkimaansa tietoa työelämässä oman alansa tehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä; 5) riittävä viestintä- ja kielitaito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön. Koulutus perustuu tutkimukseen tai taiteelliseen toimintaan sekä alan ammatillisiin käytäntöihin.

Asetuksen 8 §:n mukaan alempaan korkeakoulututkintoon vaadittavien opintojen laajuus on 180 opintopistettä lukuun ottamatta kuvataiteen kandidaatin tutkintoa, jonka laajuus on 210 opintopistettä. Asetuksen 5 §:n mukaan yhden lukuvuoden opintojen suorittamiseen keskimäärin vaadittava 1 600 tunnin työpanos vastaa 60 opintopistettä.

Alempaan korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voi kuulua perus- ja aineopintoja, viestintä- ja kieliopintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, muita opintoja sekä asiantuntijuutta kehittävää harjoittelua. Farmaseutin tutkinnossa opintoihin kuuluu pakollinen harjoittelu. Tutkintoon sisältyy vähintään kuuden ja enintään kymmenen opinto-pisteen laajuinen oppinnäyte.

Asetuksen 12 §:n mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on: 1) pääaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden hyvä tuntemus ja sivuaineiden perusteiden tuntemus taikka koulutusohjelmaan kuuluvien syventävien opintojen hyvä tuntemus; 2) valmiudet tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltamiseen tai edellytykset itsenäiseen ja vaativaan taiteelliseen työhön; 3) valmiudet toimia työelämässä oman alansa vaativissa asiantuntija- ja kehitystehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä; 4) valmiudet tieteelliseen tai taiteelliseen jatkokoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen; 5) hyvä viestintä- ja kielitaito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön. Koulutus perustuu tutkimukseen tai taiteelliseen toimintaan sekä alan ammatillisiin käytäntöihin.

Asetuksen 13 §:n mukaan ylempään korkeakoulututkintoon vaadittavien opintojen laajuus on 120 opintopistettä. Psykologian maisterin, musiikin maisterin ja hammaslääketieteen lisensiaatin tutkintoon vaadittavien opintojen laajuus on 150 opintopistettä. Eläinlääketieteen lisensiaatin ja lääketieteen lisensiaatin tutkintoihin vaadittavien opintojen laajuus on 180 opintopistettä. Asetuksen 14 §:n mukaan lääketieteellisellä alalla ja hammaslääketieteellisellä alalla yliopisto voi järjestää ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, että koulutukseen ei kuulu erillistä alempaa korkeakoulututkintoa. Tällöin lääketieteen lisensiaatin tutkintoon vaadittavien opintojen laajuus on 360 opintopistettä ja hammaslääketieteen lisensiaatin tutkintoon vaadittavien opintojen laajuus on 330 opintopistettä.

Ylempään korkeakoulututkintoon voi kuulua perus- ja aineopintoja sekä syventäviä opintoja, viestintä- ja kieliopintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, muita opintoja sekä asiantuntijuutta syventävää harjoittelua. Lääketieteen, hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinnoissa, yhteiskuntatieteellisen alan tutkintoon kuuluvassa sosiaalityön koulutuksessa, proviisorin tutkinnossa sekä psykologian maisterin tutkinnoissa opintoihin kuuluu pakollinen harjoittelu. Ylempään korkeakoulututkintoon sisältyy vähintään 20 ja enintään 40 opintopisteen laajuinen oppinnäyte.

Asetuksen 21 §:n mukaan tieteellisen ja taiteellisen jatkokoulutuksen tavoitteena on että sen suorittanut on: 1) perehtynyt syvällisesti omaan tutkimusalaansa ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen; 2) hankkinut valmiudet soveltaa itsenäisesti ja kriittisesti tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja luoda uutta tieteellistä tietoa; 3) perehtynyt hyvin oman tutkimusalan kehitykseen, perusongelmiin ja tutkimusmenetelmiin; 4) saavuttanut sellaisen yleisen tieteenteorian ja tutkimusalaansa liittyvien muiden tieteenalojen tuntemuksen, joka mahdollistaa niiden kehityksen seuraamisen; 5) saavuttanut riittävän viestintä- ja kielitaidon ja muut valmiudet toimia työelämässä laajoissa ja vaativissa asiantuntija- ja kehitystehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä.

Taiteiden tohtorin tutkintoon johtavan jatkokoulutuksen tavoitteena voi olla edellä tarkoitettujen tavoitteiden lisäksi, että opiskelija saavuttaa valmiudet luoda itsenäisesti taiteellisen toteuttamisen menetelmiä tai korkeat taiteelliset vaatimukset täyttäviä tuotteita tai suoritteita.

Taiteiden koulutuslallalla muihin kuin taiteiden tohtorin tutkintoon johtavan jatkokoulutuksen tavoitteena voi olla 1 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden ohella tai sijasta, että opiskelija saavuttaa valmiudet luoda itsenäisesti taiteellisen toteuttamisen menetelmiä tai korkeat taiteelliset vaatimukset täyttäviä tuotteita tai suoritteita.

Lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot ovat yliopistojen tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja. Asetuksen 22 §:n mukaan tohtorin tutkinnon suorittamiseksi jatkokoulutukseen otetun opiskelijan tulee suorittaa jatkokoulutuksen opinnot, osoittaa tutkimusalaallaan itsenäistä ja kriittistä ajattelua sekä laatia väitöskirja ja puolustaa sitä julkisesti tai antaa yliopiston määräämät julkiset opin- ja taidonnäytteet.

Jatkokoulutukseen otettu opiskelija voi suorittaa lisensiaatin tutkinnon, kun hän on suorittanut yliopiston määräämän osan jatkokoulutukseen kuuluvista opinnoista ja tutkintoon mahdollisesti sisältyvän erikoistumiskoulutuksen. Lisensiaatin tutkintoon kuuluu osana lisensiaatintutkimus, jossa opiskelija osoittaa hyvää perehtyneisyyttä tutkimusalaansa sekä valmiutta itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Musiikin alalla sekä teatterija tanssialalla lisensiaatin tutkintoon voi kuulua lisensiaatin tutkimuksen sijasta myös julkiset opin- ja taidonnäytteet.

Erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annetun valtioneuvoston asetuksen (275/2000) mukaan henkilö, jolla on oikeus toimia laillistettuna eläinlääkärinä, voi suorittaa erikoiseläinlääkärin tutkinnon. Asetuksen 3 §:n mukaan erikoiseläinlääkärin koulutuksen tavoitteena on perehdyttää eläinlääkäri erikoisalansa tieteelliseen tietoon ja antaa hänelle valmiudet alansa erikoiseläinlääkärin tehtäviin, ammattitaidon ylläpitämiseen ja erikoisalansa kehittämiseen sekä toimimiseen erikoiseläinlääkärinä eläinlääkintähuollossa ja muissa alan erityisosaamista edellyttävissä tehtävissä. Asetuksen 5 §:n mukaan koulutus kestää neljä vuotta. Koulutuksen laajuutta ei ole määritelty opintopisteinä.

Erikoiseläinlääkärin koulutuksesta poiketen erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin koulutus ei ole tutkintoon johtavaa koulutusta vaan lääketieteen lisensiaatin ja hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinnon jälkeistä ammatillista jatkokoulutusta. Koulutuksesta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön toimialalla terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 4 a §:ssä (1355/2014) ja erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (56/2015).

Yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 26 §:n mukaan yliopisto antaa opiskelijalle hänen suorittamastaan alemmasta ja ylemmästä korkeakoulututkinnosta sekä jatkokoulutuksena suorittamastaan tutkinnosta tutkintotodistuksen. Yliopisto antaa henkilölle, joka on suorittanut yliopistossa tutkinnon tai opintoja, tutkintotodistukseen tai todistukseen erityisesti kansainväliseen käyttöön tarkoitettua liitteen. Liitteessä annetaan riittävät tiedot yliopistosta samoin kuin tutkintotodistuksessa tai todistuksessa tarkoitetuista opinnoista ja opintosuorituksista sekä niiden tasosta ja asemasta koulutusjärjestelmässä. Yliopisto antaa pyynnöstä opiskelijalle todistuksen tämän suorittamista opinnoista myös opiskelun kestäessä.

Puolustushallinnon ja Rajavartiolaitoksen tutkinnot

Sotatieteellisiä tutkintoja ovat Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 6 §:n mukaan sotatieteiden kandidaatin ja maisterin tutkinnot sekä yleisesikuntaupseerin tutkinto ja sotatieteiden tohtorin tutkinto, jotka ovat jatkotutkintoja. Sotatieteiden kandidaatin ja maisterin tutkinnot ovat korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) mukaan alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja ja siten rinnastettavissa yliopistoissa suoritettuihin tutkintoihin. Sotatieteellisten tutkintojen tavoitteista ja laajuuksista sekä opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista säädetään Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1124/2008).

Puolustushallinnon alalla järjestetään runsaasti tutkintojärjestelmän ulkopuolista koulutusta. Puolustusvoimien koulutusjärjestelmä muodostuu palkatun henkilöstön ja asevelvollisten koulutusjärjestelmästä. Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella ei ole ammatillisten tutkintojen anto-oikeutta, minkä vuoksi ammatilliset opinnot luokitellaan täydennyskoulutukseksi. Maanpuolustuskorkeakoulussa järjestetään yliopistollisen tason toimialakohtaista täydennyskoulutusta. Siihen kuuluvat muun muassa ylemmän johdon kurssi, esiupseerikurssi, ylemmän päällystön kurssi ja Maanpuolustuksen opintokokonaisuudet 1 ja 2.

Aliupseerien sotilasammattillisesta koulutuksesta vastaavat puolustushaarakoulut. Sotilasammattilliset opinnot muodostuvat neljästä opintokokonaisuudesta; perustason opintokokonaisuudesta, yleistason opintokokonaisuudet 1 ja 2 sekä mestaritason opintokokonaisuus.

Perustasolla toimitaan puolustusvoimien työympäristön vaatimusten ja työyhteisön normien sekä ohjeiden edellyttämällä tavalla tehden tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä valintoja oman taitojen ja työnantajan kanssa yhdessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Perustasolla syntyy ymmärrys yksilön toiminnasta osana Puolustusvoimia velvoitteineen, vastuineen ja oikeuksineen.

Yleistasolla 1 ja 2 käytetään itsenäisesti ja laajasti syntynyttä kokemustietoa ja hyödynnetään asiantuntijatietoa omassa työssä sekä muita koulutettaessa ja ohjattaessa. Lisäksi toteutetaan itsenäisesti päivittäistä tehtävää kehityskeskusteluissa määritetyn tavoitteen mukaisesti sekä arvioidaan ja dokumentoidaan tavoitteen mukaista toimintaa jatkuvan arvioinnin periaatteiden mukaisesti. Yleistasolla toimitaan yleistason ammattitehtävissä ja/tai vaativissa ammattitehtävissä ja syvennetään osaamista itsensä kehittämisessä ja sovelletaan osaamista ja kehitetään oman työyhteisön toimintaa. Yleistasolla 2 toimitaan yleistason työnjohto- ja/tai asiantuntijatehtävissä ja kehitetään itseään työtehtävissä. Yleistasolla 2 toteutetaan asiantuntijana, esimiehenä ja eri henkilöstöryhmien kouluttajana kehittymisen periaatteita. Lisäksi sovelletaan osaamista erilaisissa toimintaympäristöissä ja työyksiköissä.

Mestaritasolla hallitaan oma johtamis- ja kouluttamistapa halutun vaikutuksen aikaansaamiseksi sekä asetetaan joukon suorituskyvyn mukaisia tavoitteita ja ohjataan joukkoa aktiivisesti tavoitteiden suuntaan toimimalla esimerkiksi puolustushaaran, aselajin tai toimialan mestaritehtävissä. Lisäksi suunnitellaan ja arvioidaan työyhteisön toimintaa ja sovelletaan esimies- ja kouluttajataitoja mestaritason tehtävissä samalla analysoiden ja suunnitellen oman erikoisalan toimintaa ja esitetään kehittämistoimenpiteitä omaan alaan liittyen. Mestaritasolla vastaan ihmisten, asioiden ja voimavarojen ohjaamisesta, koordinoinnista ja johtamisesta.

Raja- ja merivartiokoulussa voidaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 25 §:n 1 momentin mukaan antaa Rajavartiolaitoksen virkaan kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä koulutusta sekä täydennys- ja erikoiskoulutusta Rajavartiolaitoksen henkilökunnalle ja muille henkilöille. Saman pykälän kolmannen momentin mukaan Vartiolentolaivueessa voidaan järjestää Rajavartiolaitoksen ilmailussa tarpeellista koulutusta yhteistoiminnassa Raja- ja merivartiokoulun sekä muiden oppilaitosten kanssa.

Raja- ja merivartiokoulussa järjestetään rajavartijan perus-, jatko- ja mestarikursseja sekä Rajavartiolaitoksessa tarpeellista täydennyskoulutusta. Rajavartijan perus-, jatko- ja mestarikursin osaamistavoitteista säädetään Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 42 §:n toisessa momentissa. Rajavartiolaitoksen ammatilliset opinnot luokitellaan ammatilliseksi täydennyskoulutukseksi, koska Rajavartiolaitoksella ei ole ammatillisten tutkintojen anto-oikeutta.

Rajavartijan peruskurssin päämääränä on kouluttaa toimivaltaisia, perusoikeuksia kunnioittavia sekä hyvät perustiedot ja -taidot omaavia Rajavartiolaitoksen arvoihin sitoutuneita rajavartijoita. Peruskurssi antaa opintosuunnan mukaiset valmiudet ammattiosaamista vaativiin kenttätason tehtäviin rajatarkastusasemalla, rajavartioasemalla, rajatarkastusosastossa tai vastaavassa, merivartioasemalla, vartiolaivalla tai ilma-alushuollossa.

Rajavartijan jatkokurssin tavoitteena on antaa valmiudet vartioaseman työvuorojohtamiseen, pienryhmän johtajan tehtäviin, esitutkinnan suorittamiseen, sekä antaa perusteet operatiivisen kenttätöiminnan johtamiseen sekä valvomoiden ja johtokeskusten päivystystehtäviin.

Rajavartijan mestarikurssin tavoitteena on, että opiskelija saa valmiudet työyksikön esimiestehtäviin. Koulutuksen jälkeen opiskelija on saavuttanut työyksikön johtamiseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä työyksiköissä tapahtuvaan kasvattamiseen ja kouluttamiseen liittyvät tiedot, taidot ja asenteet.

Upseerikoulutuksessa Rajavartiolaitos tukeutuu Maanpuolustuskorkeakouluun.

Raja- ja merivartiokoulussa voidaan Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 25 §:n 2 momentin mukaan järjestää Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettua upseerin koulutusohjelmaan, jatko-opintoihin tai täydennyskoulutukseen kuuluvaa opetusta, sen mukaan kuin Maanpuolustuskorkeakoulun kanssa erikseen sovitaan. Sotatieteellisten tutkintojen osalta Raja- ja merivartiokoulussa annetaan kandidaatin ja maisterin sekä yleisesikuntaupseerin tutkintoihin kuuluvaa rajaturvallisuusalan opetusta.

Raja- ja merivartiokoulun järjestämän koulutuksen opetussuunnitelmat on kuvattu osaamisperustaisesti. Opetettavat kokonaisuudet on rakennettu oppiainejaottelun sijaan työelämälähtöisiin osaamiskokonaisuuksiin. Osaamiskokonaisuudet on jaoteltu opintojaksoihin, joiden osaamistavoitteet pyritään määrittämään EQF-vaatimusten ja -ajattelutavan mukaisesti kolmeen ryhmään: tiedot, taidot ja pätevyys. Upseerikoulutukseen liittyvät opetussuunnitelmat on tehty Maanpuolustuskorkeakoulun ohjauksen mukaisesti.

Rikosseuraamusalan tutkinnot

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain (1316/2006) 6 §:n 1 momentin mukaan koulutuskeskus antaa rikosseuraamusalan ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1448/2006) 6 §:n mukaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa järjestettävä ammatillinen tutkinto on rikosseuraamusalan tutkinto. Rikosseuraamusalan tutkinto valmistaa rikosseuraamusalan ohjaus- ja valvontatehtäviin. Tutkinnon tavoitteena on antaa valmiudet rangaistusten tavoitteelliseen, turvalliseen, vaikuttavaan sekä yksilön ihmisarvoa ja -oikeuksia kunnioittavaan täytännönpäön. Tutkinnon laajuus on 90 opintopistettä.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain 9 §:ssä säädetään pääsyvaatimuksista rikosseuraamusalan ammatilliseen tutkintokoulutukseen. Opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on muun muassa, että henkilö on suorittanut vähintään toisen asteen ammatillisen tutkinnon (ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto), lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon taikka edellä tarkoitettuja tutkintoja vastaavat ulkomaiset opinnot.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavan rikosseuraamusalan koulutuksen järjestää Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain 28 §:n 1 momentin mukaan Laurea-ammattikorkeakoulu yhteistyössä koulutuskeskuksen kanssa. Tässä koulutuksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä ammattikorkeakoululaissa ja sen nojalla säädetään.

Poliisialan tutkinnot

Sisäisen turvallisuusalan ammattikorkeakoulututkintoja ovat Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) 14 §:n mukaan oppilaitoksessa suoritettut ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot. Poliisiammattikorkeakoulussa suoritettujen tutkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetus Poliisiammattikorkeakoulusta (282/2014) määrittää 1 §:ssä oppilaitoksen koulutustehtävän ja suoritettavat tutkinnot. Oppilaitoksessa suoritettava sisäisen turvallisuuden alan ammattikorkeakoulututkinto on poliisialan ammattikorkeakoulututkinto, johon liitetään koulutusalan mukaan tutkintonimike poliisi (AMK) ja oppilaitoksessa suoritettava sisäisen turvallisuusalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto on poliisin ylempi ammattikorkeakoulututkinto, johon liitetään koulutusalan mukaan tutkintonimike poliisi (ylempi AMK).

Poliisihallinnossa järjestetään runsaasti tutkintojärjestelmän ulkopuolista koulutusta, jonka pääasiallisena kohderyhmänä ovat poliisihallinnon työntekijät. Poliisiammattikorkeakoululla ei ole ammatillisten tutkintojen anto-oikeutta, minkä vuoksi ammatilliset opinnot luokitellaan täydennyskoulutukseksi.

Poliisialan tutkinnonuudistus toteutettiin 1.1.2014 voimaan tulleella Poliisiammattikorkeakoulusta annetulla lailla (1164/2013). Lain siirtymäsäännöksen mukaan aikaisempia tutkintoja on mahdollisuus suorittaa niin, että lain tullessa voimaan poliisin perustutkintoa opiskelevat saavat jatkaa opintojaan ja suorittaa poliisin perustutkinnon tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten ja määräysten mukaisesti 31 päivään joulukuuta 2016 ja vastaavasti poliisipääällystön tutkintoa suorittavat saavat jatkaa opintojaan ja suorittaa poliisipääällystön tutkinnon tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten ja määräysten mukaisesti 31 päivään joulukuuta 2017.

Poliisin alipääällystätehtäviin valmentava koulutus järjestetään 1.1.2014 toteutetun tutkinnonuudistuksen jälkeen 45 opintopisteen laajuisina poliisialipääällystön erikoistumisopinoina.

Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkinnot

Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkinnoista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) ja Pelastusopistosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (658/2006). Pelastusopiston koulutuksellisenä tehtävänä on antaa pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta ja pelastustoimen pääällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta sekä pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan täydennys- ja jatkokoulutusta.

Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkintoja ovat pelastajatutkinto (90 op.), alipääällystötutkinto (60 op.) ja hätäkeskuspäivystäjän tutkinto (90 op.), joista vastaa Pelastusopisto, sekä pelastustoimen pääällystötutkinto insinööri (AMK) (240 op.), josta vastaa Savonia ammattikorkeakoulu ja jonka toteuttaa Pelastusopisto. Insinööri (AMK) -koulutuksessa noudatetaan, mitä ammattikorkeakoululaissa ja sen nojalla säädetään. Pelastusalan tutkinnot muodostavat jatkumon, jolla varmistetaan pelastusalan eri ammateissa toimivien asiantuntijoiden oikea osaaminen pelastus- ja turvallisuusalan erilaisissa työtehtävissä.

Pelastusopisto hyväksyy Pelastusopistosta annetun lain 16 §:n 1 momentin mukaan ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta varten opetussuunnitelman, jossa määritellään opintojen enimmäisaika ja laajuus opintopisteinä, opetuksen tavoitteet ja ydinsisällöt, opetuksen ja opiskelun yleiset järjestelyt sekä opiskelijoiden arvioinnin perusteet. Ammatilliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen sisältyy Pelastusopistosta annetun lain 14 §:n 2 momentin mukaan ammatillisia opintoja ja harjoittelua sekä ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yleisiä opintoja. Ammattikorkeakoulututkintoon liittyvän opetussuunnitelman hyväksyy Savonia-ammattikorkeakoulu Pelastusopiston esityksestä. Ammattikorkeakoulututkintoon sisältyy ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti perus- ja aineopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäytetyö.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle tiedot, taidot ja pätevyys hätäkeskuspäivystäjän työhön, jossa korostuvat laaja-alaisen teorian lisäksi käytännön osaaminen hätäkeskuspäivystäjän ydintehtävässä, hätäpuhelun käsittelyssä ja valmius kohdata kriisissä oleva ihminen. Tutkinnon suorittanut hallitsee hätäkeskuksen, pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten toimintaa velvoittavat ja ohjaavat säädökset, viranomaisten toimintaperiaatteet, tehtävien ominaispiirteet ja niihin liittyvät riskinarviot sekä kykenee toimimaan vastuullisesti ja tekemään päätöksiä näiden mukaisesti. Tutkinnon suorittanut ymmärtää ammattinsa eettiset lähtökohdat ja osaa hyvällä vuorovaikutuksella antaa tilanteeseen sopivat ohjeet ja huomioida myös ilmoittajan kyvyn toteuttaa niitä turvallisesti. Tutkinnon suorittaneella on valmius kehittää työtään sekä omaa ammattitaitoaan muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä.

Pelastajatutkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle tiedot, taidot ja pätevyys pelastajan työhön, jossa korostuu laaja-alaisen teorian lisäksi käytännön taitojen osaaminen. Tutkinnon suorittanut on sisäistänyt pelastustoimen ja terveydenhuollon arvomaailman ja eettiset periaatteet. Hän on valmis toimimaan pelastajan ammatissa ja kehittämään työtään ja omaa ammattitaitoaan muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä. Hän kykenee toimimaan pelastusryhmän jäsenenä onnettomuustilanteissa ja perustason ensihoitajana sekä tuntee pelastusryhmän johtamisen periaatteet. Hän ymmärtää onnettomuuksien ehkäisytyön pelastuslaitoksen turvallisuustyössä, tuntee omatoimisen varautumisen, yleisen väestönsuojelun sekä vapaaehtoisen palokuntatoiminnan perusteet ja on valmis hyvään yhteistoimintaan vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Alipäällystötutkinto on pelastustoimen lähiesimiestutkinto. Sen painopistealueet ovat henkilöstöjohtaminen, pelastustoiminnan johtaminen ja onnettomuuksien ehkäisy. Osaaminen perustuu ammatilliseen sisältöosaamiseen, hyvään johtamistaitoon ja koulutusosaamiseen. Tutkinnon suorittanut osaa suunnitella ja johtaa pelastusryhmän ja pelastusjoukkueen toimintaa onnettomuustilanteessa. Hän ymmärtää tavoitteellisen onnettomuuksien ehkäisytyön yhteiskunnallisen merkityksen sekä tietää ja hallitsee alipäällystöltä edellytettävät onnettomuuksien ehkäisyn erilaiset toimintatavat. Tutkinnon suorittanut kykenee toimimaan pelastustoimen vastuullisissa tehtävissä sekä pelastustoimen, riskienhallinnan ja pelastustoimen varautumisen erityistehtävissä ja on valmis kehittämään omaa osaamistaan ja työtään muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä.

Pelastustoimen päällystötutkinto insinööri (AMK) antaa valmiudet pelastus- ja turvallisuus-alalla toimivan organisaation esimies- ja johtotehtäviin sekä vahvaa ja soveltavaa ammattiosaamista edellyttäviin vaativiin asiantuntijatehtäviin sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Tämän lisäksi tutkinto antaa valmiudet hyvään hallintoon ja henkilöstöjohtamiseen. Tutkinnon suorittanut osaa tunnistaa ja arvioida erilaisia toimintoihin liittyviä riskejä ja valita oikeat riskienhallintakeinot sekä toimia koordinoivana viranomaisena. Tutkinnon suorittanut osa suunnitella

nitella ja johtaa pelastustoimintaa ja hän hallitsee pelastusviranomaiselle kuuluvia hallinnollisia tehtäviä huomioiden keskeiset normit ja hyvän hallinnon perusteet. Tutkinnon suorittanut osaa viestiä tavoitteellisesti ja on aktiivinen toimija sidosryhmäyhteistyössä. Hänellä on hyvät valmiudet elinikäiseen oppimiseen.

Valtioneuvosto on 22.9.2016 antanut eduskunnalle hallituksen esityksen, jossa ehdotetaan ammattikorkeakoulututkintoon johtavan pelastustoimen päällystökoulutuksen koulutusvastuun siirtämistä Savonia-ammattikorkeakoululta Poliisiammattikorkeakoululle vuoden 2017 alusta lukien (HE 157/2016 vp). Esityksen mukaan pelastusalan ammattikorkeakoulutus siirtyisi hallinnollisesti osaksi sisäministeriön hallinnonalaan, mikä mahdollistaisi sisäasiainhallinnon alaan liittyvän koulutuksen kehittämisen, suunnittelun ja taloudenpidon tehostamisen eheämpänä kokonaisuutena.

Tutkintojärjestelmää täydentävät osaamiskokonaisuudet

Tutkintojärjestelmää täydentävät monet osaamiskokonaisuudet, joista on säädetty erikseen. Erilliseen sääteilyyn perustuvat koulutukset ovat useimmiten luonteeltaan joko tutkinnon suorittamista edeltäviä, tutkinnon suorittamista tukevia taikka jo tutkinnon suorittaneille suunnattuja laajoja osaamiskokonaisuuksia.

Työelämässä oleva aikuisväestö täydentää osaamistaan ja parantaa ammattitaitoaan myös muilla osaamiskokonaisuuksilla, joista ei ole erikseen säädetty. Osa niistä liittyy kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin. Osalla voi olla vakiintunut asema työmarkkinoilla, vaikka koulutusta tai sen tuottamaa pätevyyttä ei säädellä.

Tutkinnon suorittamista edeltävät valmistavat ja valmentavat koulutukset

Maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta säädetään perusopetuslaissa. Perusopetuslain 5 §:n mukaan kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Opetushallitus päättää valmistavaa koulutusta koskevat opetussuunnitelman perusteet. Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus vastaa yhden vuoden oppimäärää. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen päätteeksi oppilaalle annetaan todistus perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistumisesta.

Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävästä lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta säädetään lukiolaissa ja -asetuksessa. Lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat tiedot ja taidot suorittanut maahanmuuttaja tai vieraskielinen, jolla ei ole riittäviä kielellisiä valmiuksia suoriutua lukio-opinnoista suomen tai ruotsin kielellä. Lukiolain 2 §:n mukaan maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten. Lisäksi tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia toimia aktiivisena kansalaisena suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutuksen tavoitteena on myös mahdollisuuksien mukaan tukea ja edistää opiskelijoiden oman äidinkielen hallintaa. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen suoritetuista opinnoista annetaan todistus. Todistukseen merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä tai merkintä aineryhmän tai oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 3 §:n mukaan tutkintoon johtamattomana valmentavana koulutuksena voidaan järjestää ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Lain 5 §:n mukaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutumiseksi sekä vahvistaa opiskelijoiden edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tavoitteena on puolestaan antaa sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta. Myös valmentavien koulutusten tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 12 c §:n mukaan valmentavat koulutukset sisältävät koulutuksen osia. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin valmentavaan koulutukseen kuuluvista koulutuksen osista.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen laajuus on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 12 §:n 2 momentin mukaan 60 osaamispistettä.

Opetushallitus määrää lain 13 b §:n nojalla koulutuksen perusteet valmentaville koulutuksille. Koulutuksen perusteissa määrätään koulutuksen osien pakollisuus ja valinnaisuus sekä laajuus osaamispisteinä sekä lisäksi koulutuksen osien osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 25 e §:n mukaisesti koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle todistuksen suoritetusta valmentavasta koulutuksesta, kun opiskelija on suorittanut ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen. Jos opiskelija eroaa kesken valmentavan koulutuksen suorittamisen, koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle todistuksen suoritetuista koulutuksen osista. Todistus suoritetuista koulutuksen osista annetaan opiskelijan pyynnöstä myös opiskelun aikana.

Ammattikorkeakoululain 10 §:n 3 momentin mukaan ammattikorkeakoulu voi järjestää maahanmuuttajille maksutonta koulutusta, jonka tavoitteena on antaa kielelliset ja muuta tarvittavat valmiudet ammattikorkeakouluopintoja varten.

Tutkinnon suorittamista tukevat opiskeluvalmiuksia parantavat opinnot

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 8 b §:n mukaan osana näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta voidaan järjestää opintoja, joiden tarkoituksena on mahdollistaa näyttötutkinnon tai sen osan suorittaminen ja näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuminen niissä tapauksissa, joissa opiskelijalla ei ole riittäviä opiskeluvalmiuksia. Opiskeluvalmiuksia parantavat opinnot voivat päätoimisina kestää enintään kuuden kuukauden ajan. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluvalmiuksia parantavien opintojen järjestämisestä ja sisällöstä.

Tutkinnon suorittaneille suunnatut osaamiskokonaisuudet

Tutkinnon jälkeen suoritettavat koulutukset liittyvät useimmiten alan kelpoisuuden saavuttamiseen ja niitä säädellään eri hallinnonaloilla. Tutkinnon suorittaneille suunnattuja osaamiskokonaisuuksia ovat muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan erikoislääkäri-

ja erikoishammaslääkärikoulutukset sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan korkeakoulujen erikoistumiskoulutukset.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus on lääketieteen lisensiaatin ja hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinnon jälkeistä ammatillista jatkokoulutusta, josta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön toimialalla terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) ja erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (56/2015). Vielä vuoden 2014 loppuun saakka koulutukset johtivat erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkintoihin, jotka olivat yliopistojen ammatillisia jatkotutkintoja.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 a §:n mukaan erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tavoitteena on syventää lääkärin tai hammaslääkärin osaamista ja asiantuntijuutta tietyllä erikoisalalla sekä varmistaa erikoisan osaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä.

Yliopistolaissa tarkoitettu yliopisto voi ottaa erikoislääkärikoulutusta suorittamaan henkilön, joka on saanut oikeuden harjoittaa Suomessa lääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä ja erikoishammaslääkärikoulutusta suorittamaan henkilön, joka on saanut oikeuden harjoittaa Suomessa hammaslääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä ja joka on työskennellyt päätoimisesti hammaslääkärin kliinisissä tehtävissä vähintään kaksi vuotta.

Erikoislääkärikoulutus järjestetään koulutusohjelmanä, jonka vähimmäispituus täysipäiväisenä ohjattuna opiskeluna on viisi vuotta. Erikoishammaslääkärikoulutus järjestetään koulutusohjelmanä, jonka vähimmäispituus täysipäiväisenä ohjattuna opiskeluna on kolme vuotta.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta ja yleislääketieteen erityiskoulutuksesta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n mukaan erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tavoitteena on perehdyttää lääkäri tai hammaslääkäri erikoisalansa tietteelliseen tietoon ja tiedonhankintaan ja antaa hänelle valmiudet alansa erikoislääkärin tai erikoishammaslääkärin tehtäviin, ammattitaidon ylläpitämiseen ja erikoisalansa kehittämiseen sekä toimimiseen erikoislääkärinä tai erikoishammaslääkärinä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Koulutuksen tulee antaa erikoislääkärille tai erikoishammaslääkärille valmiudet hallita vaativia diagnostisia menetelmiä sekä suunnitella ja toteuttaa erikoisalansa vaativa sairauksien ennaltaehkäisy ja hoito yksilö- ja väestötasolla. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi, että lääkäri tai hammaslääkäri perehtyy terveydenhuollon johtamiseen, hallintoon, suunnitteluun ja moniammatilliseen yhteistyöhön.

Asetuksen 6 ja 7 §:n mukaan yliopisto antaa todistuksen suoritetusta erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutuksesta.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa erikoislääkärin tai erikoishammaslääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle, joka on suorittanut 4 a §:ssä tarkoitettua erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutuksen.

Korkeakoulujen *erikoistumiskoulutuksista* säädetään ammattikorkeakoululaissa ja yliopistolaissa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joita yliopistot ja ammattikorkeakoulut järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuudesta ja yhteisistä tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä yliopistolain 7 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella; hallitsee asiantuntijaroolin edellyttämän tieteellisammattillisen erikoisosaamisen ja sen yhteydet toimintaympäristöön; pystyy tieteellistä tutkimustietoa tai taiteellisen toiminnan menetelmiä hyödyntäen analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erikoistumisalansa ammatillisia käytäntöjä ja kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erikoistumisalansa asiantuntijana.

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä ammattikorkeakoululain 11 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella; saavuttaa asiantuntijuuden edellyttämän syvällisen erityisosaamisen tai monialaisen kokonaisuuden hallinnan; osaa arvioida ja kehittää erityisalansa ammatillisia käytäntöjä perustuen tutkimukseen tai taiteellisen toiminnan menetelmiin ja kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erityisalansa asiantuntijana.

Erikoistumiskoulutukset ovat vähintään 30 opintopisteen laajuisia. Korkeakoulu antaa opiskelijalle hänen suorittamastaan erikoistumiskoulutuksesta todistuksen. Todistuksesta tulee käydä ilmi erikoistumiskoulutuksen nimi ja koulutuksen keskeinen sisältö.

Muut osaamiskokonaisuudet

Tiettyjen osaamis- ja opintokokonaisuuksien tavoitteista, sisällöstä ja laajuudesta ei ole erikseen säädetty, vaikka ne voivat olla kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksina tietyssä ammatissa tai tehtävässä toimimiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset sosiaali- ja terveysalan pätevyudet. Osaamiskokonaisuuksien laajuus vaihtelee osaamistarpeen mukaan.

Lisäksi työmarkkinoilla on osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtäviä osaamiskokonaisuuksia, jotka eivät ole kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksena tiettyihin tehtäviin, mutta jotka ovat vakiintuneita ja yleisesti tunnettuja. Niiden kautta täydennetään, päivitetään tai laajennetaan jo aiemmin hankittua osaamista. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset täydennyskoulutusohjelmat.

Yleiset kielitutkinnot ovat pääasiassa aikuisille suunnattuja kielitaitotutkintoja. Ne ovat kielitaidon hankkimistavasta riippumattomia toiminnallisen kielitaidon osoittamiseksi järjestettyjä tutkintoja, joista säädetään laissa yleisistä kielitutkinnoista (964/2004). Yleisiä kielitutkintoja järjestetään perus-, keski- ja ylimmällä tasolla.

Kansanopistot järjestävät opiskelijoiden työelämäosaamista ja ammatillista pätevyyttä parantavaa pitkäkestoista koulutusta. Kansanopistot laativat itse vapaan sivistystyön koulutusohjelmien tavoitteet ja sisällöt ja luokittelevat tämän koulutuksensa ammatillissivistäväksi omaehtoiseksi aikuiskoulutukseksi. Osa kansanopistoista järjestää koulutustehtävänsä mukaisesti koulutusta vaikeasti vammaisille.

Varusmiespalveluksen aikana suoritetaan sotilaan tutkinto. Varusmiespalveluksen aikana on mahdollista suorittaa myös aliupseerikurssi, reserviupseerikurssi sekä johtaja- ja kouluttajakoulutus. Varusmiespalveluksen aikana järjestetään myös erilaisia kursseja, joiden kautta osa varusmiehistä saa muun muassa sotilaskuljettajan, räjäyttäjän tai sukeltajan pätevyyden.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Tutkintojen kansainväliset luokitukset

Tutkintojen kansainvälisten luokittelujen tarkoituksena on muun muassa palvella tilastointia, koulutusviranomaisia ja työvälitystä sekä helpottaa ammatillista ja akateemista liikkuvuutta ja tutkintojen tunnustamista. Tutkintojen luokittelujärjestelmät voivat olla koulutustaso-, koulutusaste-, koulutusala-, ammatti- tai esimerkiksi pätevyystasokohtaisia.

ISCED

ISCED (International Standard Classification of Education) on UNESCO:n kansainvälinen koulutusluokitus, joka on kehitetty ensisijassa kansainvälisesti vertailukelpoista koulutustilastointia varten. UNESCO on tehnyt päätöksen voimassaolevasta koulutusasteluokituksesta vuonna 2011. ISCED luokittelee tutkintotavoitteisia koulutuksia sekä koulutusasteen että alan mukaan.

ISCED:in koulutusaste 0 kuvaa varhaiskasvatusta ja esiopetusta. ISCED:in koulutusaste 1 on alemmaa perusastetta, johon Suomessa katsotaan kuuluvan perusopetuksen vuosiluokat 1—6. Koulutusaste 2 kuva ylempää perusastetta, johon kuuluvat perusopetuksen vuosiluokat 7—9. Keskiastetta kuvaavalle koulutusasteelle 3 sijoittuvat lukio ja ylioppilastutkinnot, ammatilliset perustutkinnot ja ammattitutkinnot. Erikoisammattitutkinnot sijoittuvat koulutusasteelle 4. Korkea-asteen koulutus on ISCED-luokituksessa jaettu neljään asteeseen, koulutusaste 5 käsittää alimman korkea-asteen tutkinnot (Suomessa aiemmin myönnetty opistoasteen tutkinnot), koulutusaste 6 käsittää alemman korkeakouluasteen (yliopistojen alemmat korkeakoulututkinnot ja ammattikorkeakoulututkinnot), koulutusaste 7 käsittää ylemmän korkeakouluasteen (yliopistojen ylemmät korkeakoulututkinnot ja lääkärin erikoistumiskoulutuksen sekä ammattikorkeakoulujen ylemmät amk-tutkinnot) sekä koulutusaste 8 käsittää tutkijakoulutuksen (lisensiaatintutkinnot ja tohtorintutkinnot).

Luokittelun perustana on koulutusohjelman sisältö. Koulutusten luokittaminen pelkästään oppisisältöjen avulla on vaikeata, koska oppisisältöjen kansainvälistä vertailua varten ei ole olemassa selviä standardeja. Siksi koulutusasteen määrittelyssä käytetään oppisisältöjen sijasta muita vaativuuteen liittyviä kriteereitä. Näitä ovat mm. ohjeelliset koulutuspituuudet, pohjakoulutusvaatimukset ja jatko-opintokelpoisuudet.

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF)

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten (EQF) kehittäminen alkoi vuonna 2004, kun jäsenvaltiot, työmarkkinaosapuolet ja muut sidosryhmät halusivat saada käyttöön yhteiset puitteet tutkintojen vertailun helpottamiseksi. Komission ehdotus kahdeksantasoisesta, oppimistuloksiin perustuvasta viitekehyksestä valmistui syyskuussa 2006 (KOM(2006) 479 lopullinen). Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten perustamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseksi (2008/C 111/01) annettiin 23 päivänä huhtikuuta 2008 (ns. EQF-suositus).

EQF on yhteinen eurooppalainen viitejärjestelmä, jonka avulla Euroopan eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehymiä kytetään toisiinsa ja helpotetaan eri maissa suoritettavien tutkintojen vertailua ja ymmärtämistä. Viitekehyksellä on kaksi päätavoitetta: edistää kansalaisten liikkuvuutta maiden välillä ja helpottaa elinikäistä oppimista. EQF:n avulla parannetaan tutkintojen läpinäkyvyyttä ja vertailukelpoisuutta. Viitekehysten avulla ediste-

tään myös elinikäisen oppimisen tavoitteita sekä lisätään työntekijöiden ja opiskelijoiden työllistettävyyttä, liikkuvuutta ja yhteiskuntaan integroitumista.

EQF:ssä on kahdeksan vaativuustasoa, jotka kattavat kaikki tutkinnot. EQF sisältää siis kaikki yleissivistävän, ammatillisen ja akateemisen koulutuksen tutkintotasot. Kunkin tason pitäisi olla saavutettavissa erilaisten koulutus- ja uravalintojen kautta.

EQF:n viitetasot perustuvat oppimistuloksiin, jotka kuvataan tietoina, taitoina ja pätevyytenä. Kukin kahdeksasta tasosta on määritelty kuvailemalla oppimistulokset, jotka olennaisesti liittyvät kyseisen tason tutkintoihin missä tahansa tutkintojärjestelmässä. EQF:ssä keskitytään siihen, mitä tietyn tutkinnon suorittanut henkilö tietää, ymmärtää ja pystyy tekemään.

EQF on yhdenmukainen Bolognan prosessin yhteydessä kehitetyn korkeakoulututkintojen viitekehityksen kanssa. EQF:n tasojen 5—8 kuvauksissa viitataan Bolognan prosessin osana sovituihin korkeakoulutustasojen kuvauksiin. EQF:n tasokuvaukset eroavat kuitenkin sanamuodoltaan Bolognan tasokuvauksista. Tämä johtuu siitä, että elinikäisen oppimisen viitekehityksenä EQF käsittää myös ammatillisen koulutuksen ja työympäristöt korkeinta tasoa myöten.

EQF ei korvaa eikä siinä määritellä kansallisia tutkintojärjestelmiä tai tutkintoja. Siinä ei kuvata yksittäisiä tutkintoja tai yksittäisen henkilön pätevyyskäsitteitä. Yksittäiset tutkinnot tulisi sijoittaa soveltuvalla eurooppalaisen tutkintojen viitekehityksen tasolle kansallisten tutkintojärjestelmien tai kansallisten viitekehysten kautta.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehityksen kansallinen toimeenpano on vapaaehtoista, mutta suosituksena on, että jäsenmaat kuvailevat vuoteen 2010 mennessä vastaavuudet kansallisten tutkintojärjestelmiensä ja EQF:n välillä joko viittaamalla kansallisissa tutkintotasoissa EQF:n tasoihin tai kehittämällä tarvittaessa kansallisia tutkintojen viitekehityksiä kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti. Jäsenmaiden on ollut tarkoitus vuoteen 2012 mennessä varmistaa, että jokainen uusi tutkintotodistus, todistus ja Europass-asiakirja sisältää maininnan kyseisen tutkinnon EQF-tasosta.

EQF-suosituksessa suositellaan, että jäsenvaltiot noudattavat osaamiseen perustuvaa lähestymistapaa tutkintojen määrittelyssä ja kuvauksessa sekä edistävät epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista. Tutkintoja ja koulutusta koskevan luottamuksen lisäämiseksi suosituksessa suositellaan, että EQF:n mukaisten kansallisten tutkintojen kuvauksissa jäsenmaat edistävät ja soveltavat suosituksen liitteessä selostettuja koulutuksen laadunvarmistuksen periaatteita. Jäsenmaita kehoitetaan myös nimeämään kansallinen koordinaatiopiste tukemaan ja yhdessä muiden kansallisten viranomaisten kanssa ohjaamaan kansallisen tutkintojärjestelmän ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehityksen välisiä suhteita.

EU-tasolla on EQF:n toimeenpanoa ohjaavan neuvoa-antavan ryhmän puitteissa sovittu menettelyistä ja kriteereistä, joiden tuella muut jäsenmaat voivat kommentoida tutkintojen sijoittelun ymmärrettävyyttä. Kun tutkintojen sijoittelusta kansalliseen viitekehitykseen ja EQF:ään on kansallisesti sovittu, jäsenmaat laativat asiasta kansainväliseen käyttöön raportin. Raportissa vastataan kymmeneen kysymykseen ja siitä keskustellaan ko. ryhmässä. Lopuksi raportti julkaistaan komission verkkosivuilla. Raportin laatimisvaiheessa voidaan hyödyntää kansainvälisiä asiantuntijoita. Menettelyn tarkoituksena on vahvistaa tutkintojen sijoittelun läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä muissa maissa.

Komissio on antanut aloitteen eurooppalaiseksi osaamisen ohjelmaksi 10.6.2016 (A New Skills Agenda for Europe KOM (2016) 381 lopullinen). Aloite sisältää ehdotuksia osaamista koskevan yhteistyön kehittämiseksi Euroopan unionissa, koulutus- ja työllisyyspolitiikkojen

yhteistyön tiivistämiseksi sekä työntekijöiden osaamistason parantamiseksi esimerkiksi osaamisen tunnustamisen ja tunnistamisen järjestelmiä kehittämällä. Aloite sisältää myös ehdotuksen eurooppalaisen tutkintojen viitekehystä koskevan suosituksen päivittämiseksi. Myöhemmässä vaiheessa komission odotetaan antavan ehdotuksen yhteisön yhteisistä puitteista tutkintojen ja pätevyyksien selkeyttämistä (Europass) koskevan päätöksen päivittämiseksi. Komissio on perustellut muutostarvetta osaamisen tunnustamisen ja tunnistamisen joustavoittamisen tarpeella sekä esimerkiksi digitaalisesti hankitun osaamisen tunnustamisen ja tunnistamisen tarpeilla. Jäsenmaat aloittivat komission viitekehystä koskevan ehdotuksen käsittelyn syksyllä 2016. Komission ehdotusten voimaantulo on mahdollista aikaisintaan 2017, jonka jälkeen jäsenvaltiot arvioivat kansallisia toimeenpanotarpeita.

Kansallinen tutkintojen viitekehys muissa maissa

Kaikki EU- ja ETA- maat sekä EU-jäsenyyttä hakeneet maat ovat päättäneet laatia tai edelleen kehittää kansallisia tutkintojen viitekehyskiä, joiden tasojen yhteensopivuus EQF:n tasojen kanssa voidaan varmistaa. Jäsenmaat tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä. Yhteensä 26 maata on jo laatinut kansallisen tutkintojen viitekehysten ja ilmaissut kansallisten ja EQF:n tasojen vastaavuuden. Perusratkaisut vaikuttavat samanlaisilta: valmistellaan yksi viitekehys, joka kattaa koko tutkintojärjestelmän. Joissakin maissa on laadittu koulutustasokohtaisia viitekehyskiä, jotka on myöhemmässä vaiheessa tarkoitettu yhdistää yhdeksi viitekehyskeksi. Suurimmassa osassa jäsenmaista kansallinen tutkintojen viitekehys on kahdeksantasoninen.

Kaikissa Pohjoismaissa on valmisteltu kansallinen tutkintojen viitekehys. *Tanskan* vuonna 2009 hyväksytyssä kansallisessa tutkintojen viitekehysessä on kahdeksan tasoa, joille kaikille on kuvattu osaamistulokset kolmen ulottuvuuden kautta (tiedot, taidot/valmiudet ja kompetenssit). Tanskan korkeakoulututkinnot sijoittuvat tasoille 5—8, mutta muilta osin tutkintojen sijoittelu on viitteellinen: yleissivistävät tutkinnot sijoittuvat tasoille 1—4 ja ammatilliset tutkinnot/koulutukset tasoille 2—5. Tutkintojen sijoittelussa tasoille 6—8 käytetään täydellisen yhdenmukaisuuden periaatetta eli oppimistulosten tulee vastata täysin ko. tason kuvausta (full fit). Muiden tasojen osalta käytössä on niin sanottu best fit -periaate eli tutkinto sijoitetaan sille tasolle, jolle se kokonaisuutena parhaiten sopii. Tanskan viitekehys ei toistaiseksi sisällä epävirallista ja arkioppimista. Niiden osalta viitekehysten valmistelutyö jatkuu.

Islannissa opetusministeriö valmisteli yhteistyössä oppilaitosten, opettajien ja työelämän kanssa viitekehystä osana koulutusjärjestelmän ja -lainsäädännön uudistamista. Kansallisessa tutkintojen viitekehysessä on seitsemän tasoa. Ensimmäinen taso vastaa EQF:n tasoja 1—2. Tästä eteenpäin kansallisen viitekehysten taso vastaa EQF:n tasoja kolme jne. Viitekehyskeksi ei säädetä erillislailla, vaan eri koulutustasoja koskevassa lainsäädännössä.

Norjassa korkeakoulututkintojen viitekehys vahvistettiin maaliskuussa 2009 ja oppimistulosten kuvaukset otettiin käyttöön kaikissa tutkinnoissa vuoden 2012 loppuun mennessä. Yhtenäinen koko tutkintojärjestelmän kattava kansallinen viitekehys otettiin käyttöön vuonna 2011. Viitekehysessä on seitsemän tasoa. Tasot numeroidaan numeroilla 2—8, jotta ne rinnastuisivat selkeästi EQF:ään. Taso 1 on jätetty avoimeksi eikä sitä ole kuvattu. Kansallisessa tutkintojen viitekehysessä kolme ylintä tasoa pohjautuvat eurooppalaiseen korkeakoulututkintojen viitekehyskeksiin (EHEA) sekä EQF:ään ja loput tasot EQF:ään. Viitekehysten laajentamista epäviralliseen ja arkioppimiseen selvitetään.

Ruotsissa hallitus päätti kansallisesta tutkintojen viitekehyskeksiä elokuussa 2015 ja viitekehys astui voimaan lokakuussa 2015. Kansallinen viitekehys kytkeytyy EQF:ään. Siinä on kahdeksan tasoa ja osaaminen on jaoteltu tietoihin, valmiuksiin ja kompetensseihin. Tutkintojen sijoittelussa viitekehystasojen käytetään best fit -periaatetta. Viralliseen tutkintojärjestelmään

kuuluvien tutkintojen sijoittelusta päätetään asetuksella ja tutkintojärjestelmän ulkopuolisten osaamiskokonaisuuksien liittämiseksi viitekehykseen on luotu erillinen hakujärjestelmä, joka on otettu käyttöön maaliskuussa 2016.

Iso-Britanniassa ja Irlannissa tutkintojen viitekehykset ovat olleet käytössä jo vuosia, minkä vuoksi niiden lähtökohta on ollut eri kuin Pohjoismaissa ja monissa muissa jäsenmaissa laadittujen EQF:ään perustuvien viitekehysten.

Englannissa on kolme tutkintojen viitekehystä: Qualifications and Credit Framework (QCF) on erityisesti ammatillisia tutkintoja varten, National Qualifications Framework (NQF) yleissivistävää ja ammatillista koulutusta varten sekä Framework for Higher Education Qualifications (FHEQ) erityisesti korkea-asteen koulutusta varten. Viitekehykset ovat ensisijaisesti koulutusten ja niiden tuottaman osaamisen vertailua varten, mutta niiden kautta säännellään pitkälti myös tutkintojen myöntämistä. *Skotlannin* koko koulutusjärjestelmän kattavassa tutkintojen viitekehyksessä on 12 vaativuustasoa. Myös *Walesin* kahdeksantasoinen Credit ja Qualifications Framework kattaa koko koulutusjärjestelmän.

Irlannin vuonna 2003 käyttöönotetussa kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä on kymmenen tasoa. Kunkin viitekehyksen tason perustana on kansallisesti päätetty tietojen, taitojen ja kompetenssien taso. Vuonna 2012 viitekehyksestä tuli säädöspohjainen. Maan viitekehys on avoin myös muille kuin kansallisille tutkinnoille.

Kansallisia viitekehyksiä kehitetään laajasti myös Euroopan ulkopuolisissa maissa. ETF:n (European Training Foundation) selvityksen mukaan noin 120 maata on joko kehittämässä tai on kehittänyt kansallisen viitekehyksen.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu pääosin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkinnoista ja oppimääristä (jäljempänä tutkinnoista) sekä muutamasta muiden hallinnonalojen tutkinnoista. Koulutusjärjestelmään kuuluvista tutkinnoista sekä niiden tavoitteista ja tuottamasta/edellyttämästä osaamisesta säädetään erikseen kunkin koulutusmuodon lainsäädännössä. Erilliset säädökset aiheuttavat sen, että Suomen koulutus- ja tutkintojärjestelmä ja tutkintojen edellyttämä osaaminen ei hahmotu selkeänä kokonaisuutena. Tämä heikentää tutkintojärjestelmämme kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä, mutta hankaloittaa myös kansallisesti etenkin muiden hallinnonalojen tutkintojen asemointia suhteessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkintoihin.

Koulutusjärjestelmäämme kuuluvia tutkintoja, niiden tavoitteita ja niiden tuottamaa tai edellyttämää osaamista kuvataan säädöksissä, määräyksissä ja niihin perustuvissa opetussuunnitelmissa hyvin eri tavoin eri koulutusmuodoissa ja eri koulutustasoilla. Säätelystä on lähdetty kunkin koulutusmuodon tarpeista, ei koulutusjärjestelmän kokonaisuudesta. Säätelyn kohteena ovat muun muassa koulutuksen tavoitteet, sisällöt, koulutuspuite, järjestämis- ja opintotavat, opintojen rakenne ja mahdollisesti myös oppiaineet sekä joiltakin osin myös osaamistavoitteet ja oppimistulokset. Yhdenmukaista, koko koulutusjärjestelmän kattavaa tutkintojen ja oppimäärien kuvaustapaa ei ole, mikä hankaloittaa tutkintojen ja oppimäärien ja niiden tuottaman osaamisen vertailua ja keskinäisten suhteiden määrittelyä sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koulutusmuodosta toiseen siirryttäessä. Suomen koulutusjärjestelmässä tutkintojen keskinäiset suhteet on määritelty lähinnä säätämällä, mihin opintoihin suoritettu tutkinto tai oppimäärä antaa kelpoisuuden.

Yhdenmukaisen ja toimivan tutkintojen kuvaustavan puuttuminen on haaste kansainvälisen yhteistyön ja henkilöiden liikkuvuuden näkökulmasta. Yhteiseurooppalaisena tavoitteena on tutkintojen kuvaaminen osaamisen kautta. Olemassa olevat kansainväliset tutkintojen luokittelujärjestelmät (esimerkiksi ISCED) eivät tähän tarkoitukseen nykymuodossaan sovellu, sillä ne on luotu eri näkökulmasta tiettyä erillistä tarkoitusta varten.

Osaamisperusteisen tutkintojen kuvaustavan avulla halutaan tukea elinikäistä oppimista, parantaa työntekijöiden työllistymistä, lisätä liikkuvuutta ja kaventaa kuilua koulutuksen ja työelämän välillä. Yhtenevät osaamistavoitteita ja oppimistuloksia korostavat kuvaukset parantavat koulutusjärjestelmän läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä ja helpottavat koulutusjärjestelmien ja niihin sisältyvien tutkintojen vertailua. Ne edistävät myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista, etenkin epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista ja tunnustamista. Osaamiseen perustuvat kuvaukset edellyttävät huomion kiinnittämistä koulutuksen tuloksiin ja parantavat näin koulutuksen laatua.

Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä ja osaamisperusteista lähestymistapaa on kuitenkin hyödynnetty esimerkiksi tutkintojen ja opetussuunnitelmien perusteiden valmistelussa. Eri koulutusasteilla viitekehystä on jo hyödynnetty myös opetussuunnitelmatyössä. Suomi on kuitenkin viimeisiä Euroopan Unionin jäsenvaltioita, jotka eivät ole kuvailleet vastaavuutta kansallisen tutkintojärjestelmänsä ja EQF:n välillä. Tästä johtuen tutkinnoista annettavissa todistuksissa ei voi viitata kansalliseen tutkintojen viitekehykseen eikä sitoa sitä tiettyyn eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen tasoon. Kansallisen viitekehyksen käyttöönotto olisi siten tärkeää sekä liikkuvuuden että koulutusviennin edistämiseksi. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys on kansainvälisesti tunnettu, ja tutkintojen yhteys siihen nähdään myös laadun takeena.

Voimassa olevan tutkintojärjestelmän ulkopuolella on tällä hetkellä useita laajoja osaamiskokonaisuuksia, joita suoritetaan laajasti ja joiden osaamistavoitteet on määritelty lainsäädännössä. Niiden tuottamaa osaamista ei välttämättä aina tunnusteta eikä tunnusteta. Tällaiset osaamiskokonaisuudet olisi hyvä saada näkyvämmiksi ja suhteutettua tutkintojen tuottamaan osaamiseen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on lisätä tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta säätämällä tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä. Tavoitteena on parantaa tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä kuvaamalla suomalaiset tutkinnot ja muut osaamiskokonaisuudet yhdenmukaisella, ymmärrettävällä ja vertailukelpoisella tavalla sekä yhtenäistämällä samalla käytettäviä käsitteitä. Esityksen tavoitteena on myös lisätä Suomen tutkintojärjestelmän tunnettuutta ja helpottaa siten kansainvälistä liikkuvuutta Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen sekä edistää koulutusyhteistyön ja koulutusviennin mahdollisuuksia.

Esityksen tavoitteena on helpottaa koulutusjärjestelmässä liikkumista määrittelemällä tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien väliset suhteet. Tavoitteena on myös edistää siirtymistä jatko- ja lisäopintoihin ja tehostaa aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista tutkintojärjestelmän sisällä liikuttaessa ja tukea näin elinikäistä oppimista.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tutkintojen edellyttämään osaamiseen ja auttaa oppilaitoksia ja korkeakouluja niiden kehittäessä opetussuunnitelmiaan sekä koulutus- tai opetusohjelmiaan osaamistavoitteita ja oppimistuloksia korosta-

vaan suuntaan. Selkeät ja ymmärrettävät tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien osaamiskuvaukset parantavat suomalaisen koulutuksen laatua. Tutkinnoille ja muille osaamiskokonaisuuksille asetetut tavoitteet ja niiden saavuttaminen toimivat keskeisenä lähtökohtana myös laadun arvioinnissa.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys olisi mahdollista toteuttaa kolmella vaihtoehtoisella tavalla: luodaan eurooppalaisesta tutkintojen viitekehyksestä irrallinen kansallinen viitekehys, käytetään eurooppalaista tutkintojen viitekehystä sellaisenaan kansallisen viitekehysten perustana tai laaditaan kansallinen viitekehys eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten pohjalta sitä jossain määrin hyödyntäen.

Kokonaan uuden kansallisen viitekehysten luomisella irrallaan eurooppalaisesta tutkintojen viitekehyksestä ei voida katsoa saavutettavan eurooppalaiselle tutkintojen viitekehyselle asetettuja tavoitteita. Eurooppalaisesta tutkintojen viitekehyksestä irrallinen kansallinen viitekehys vaikeuttaisi merkittävästi suomalaisten tutkintojen sijoittelua eurooppalaiseen tutkintojen viitekehyseseen. Myös tutkintojen edellyttämän osaamisen kuvaaminen sekä tutkintojen vertaileminen toisiinsa olisi monimutkaista.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten soveltaminen sellaisenaan kansallisen viitekehysten perustana on mahdollinen vaihtoehto. Suomalaisessa järjestelmässä suoritettavat tutkinnot ja järjestelmän puitteissa hankittu muu osaaminen voidaan sijoittaa eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kahdeksalle tasolle. Vaihtoehdon ongelmana ovat kuitenkin osaamiskuvaukset. EU-tasolla laaditut osaamiskuvaukset ovat hyvin yleiset, eivätkä ne anna riittävää kuvaa suomalaisten tutkintojen tuottamasta osaamisesta. Niiden suora hyödyntäminen ei myöskään ole tarkoituksenmukaista järjestelmän ja erityisesti tutkintojen edellyttämän osaamisen kehittämisen näkökulmista.

Parhaaksi vaihtoehdoksi jää kansallisen tutkintojen viitekehysten laatiminen eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten pohjalta sitä jossain määrin hyödyntäen.

Suoraan hyödynnettävissä on edellä kuvatun mukaisesti eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kahdeksantasoisuus. Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien luokittelu kahdeksalle tasolle kansallisessa viitekehyksessä helpottaa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittelua eurooppalaiseen tutkintojen viitekehyseseen. Tämä helpottaa myös eri maiden tutkintojen vertailua. Kahdeksantasoisuus myös vahvistaa kansallisen viitekehysten kansainvälistä läpinäkyvyyttä. Kahdeksantasoisuuteen liittyy myös kaikkien koulutusjärjestelmään sisältyvien tutkintojen tai osaamisen kuvaaminen yhdessä viitekehyksessä. Kunkin tason osaamiskuvaus on mahdollista laatia siten, että sekä yleissivistävästi, akateemisesti että ammatillisesti suuntautuneet tutkinnot voidaan sijoittaa samalle tasolle.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasojen osaamiskuvauksia voidaan kuitenkin hyödyntää vain osittain. Kansallisen viitekehysten sisältämien osaamiskuvausten tulee viitekehysten tasojen vertailtavuuden vuoksi perustua eurooppalaiseen tutkintojen viitekehyseseen. Niitä on kuitenkin syytä ja mahdollista täsmentää kansallisista lähtökohdista käsin.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys ja sen toimeenpanoon liittyvät tavoitteet ovat niin tärkeitä, että viitekehys tulisi varmistaa vankka pohja ja hyvä näkyvyys. Lain tai asetuksen tasoinen sääntely korostaisi viitekehysten merkitystä ja kansallista kattavuutta, vahvistaisi viitekehysten kansainvälistä näkyvyyttä ja uskottavuutta sekä osoittaisi sitoutumista. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole valtuutta säätää kansallisesta viiteke-

hyksestä. Näin ollen viitekehyksestä säätäminen edellyttää lakitasoista säädöstä. Säätäminen olisi toteutettavissa joko siten, että lisätään sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan että muiden hallinnonalojen tutkintoja ja koulutusta koskeviin lakeihin valtuutussäännös taikka siten, että viitekehyksestä säädetään erillisellä lailla. Erillisen lain antamista on pidettävä valtuutussäännösten lisäämistä voimassa olevaan lainsäädäntöön parempana vaihtoehtona, koska siten suomalaista koulutus- ja tutkintojärjestelmää sekä sen tuottamaa osaamista on mahdollista tarkastella kokonaisvaltaisesti. Lisäksi erillisen lain antamista puoltaa se, että eri hallinnonalojen tutkinnoista ei ole aiemmin säädetty kootusti missään.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä. Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys on kokonaisuus, joka mahdollistaa voimassa olevan koulutus- ja tutkintojärjestelmän sekä muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien kokonaisvaltaisen tarkastelun sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla että muilla hallinnonaloilla. Viitekehysten avulla voidaan tarkastella, miten muiden hallinnonalojen koulutus vertautuu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutukseen. Viitekehyksestä säätäminen vahvistaa myös Suomen tutkinto- ja koulutusjärjestelmän kansainvälistä läpinäkyvyyttä.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien kansainvälisen ja kansallisen vertailtavuuden helpottamiseksi Suomen kansalliseen koulutus- ja tutkintojärjestelmään kuuluvien tutkintojen, perusopetuksen ja lukion oppimäärien sekä muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien keskinäiset suhteet määritellään jaotteleamalla ne niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksaan vaativuustasoon. Vaativuustasojen kuvauksista sekä tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

Viitekehykseen on ehdotettavan lain nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa tarkoitus sijoittaa ensi vaiheessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ja muiden hallinnonalojen lainsäädännössä määritellyt tutkinnot ja oppimäärät. Tutkintojen lisäksi viitekehykseen on tarkoitus sijoittaa myös erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin koulutukset, jotka ovat olleet vuoteen 2014 asti yliopistojen ammatillisia jatkotutkintoja ja joiden osaamistavoitteet eivät ole muuttuneet tutkintojärjestelmästä poistumisen myötä. Erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin koulutukset sijoitettaisiin viitekehykseen kokonaisuutena yhdessä erikoiseläinlääkärin tutkinnon kanssa.

Viitekehykseen ei voida sijoittaa tutkintojärjestelmästä poistuneita tutkintoja ja oppimääriä, koska niiden tavoitteet perustuvat pääsääntöisesti koulutuspituuksiin ja oppiaineisiin. Viitekehykseen ei sijoiteta myöskään ulkomaiseen tutkintojärjestelmään kuuluvia tai kansainvälisten organisaatioiden järjestämiä tutkintoja, vaikka niitä olisi mahdollista suorittaa myös suomalaisissa oppilaitoksissa.

Viitekehykseen ei ole ensi vaiheessa tarkoitus sijoittaa erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin koulutusten lisäksi muita tutkintojärjestelmän ulkopuolella olevia tutkintoja laajentavia tai syventäviä osaamiskokonaisuuksia, esimerkiksi erilaisia valmistavia ja valmentavia koulutuksia, opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja tai kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyviä osaamiskokonaisuuksia taikka osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtääviä osaamiskokonaisuuksia. Ehdotettavan lain nojalla on kuitenkin tarkoitus jatkossa laajentaa viitekehystä vielä laajemmin osaamisen viitekehykseksi sijoittamalla siihen muita laajoja osaamiskokonaisuuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää jatkokehitystyön lain

voimaan tultua ottaen huomioon Suomen koulutusjärjestelmän kehityksen ja Euroopan unionin kanssa tehtävän yhteistyön.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä kuvattaisiin suomalaisten tutkintojen ja osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen eurooppalaisessa yhteistyössä sovituin kriteerein tietoina, taitoina ja pätevyysinä tavoitteena kiinnittää nykyistä enemmän huomiota niiden edellyttämään osaamiseen. Vaikka tutkinnoissa ja osaamiskokonaisuuksissa voi olla elementtejä useilta viitekehysten vaativuustasoilta, ne sijoitettaisiin viitekehykseen tutkinnon tai osaamiskokonaisuuden edellyttämän osaamisen perusteella sille tasolle, johon ne kokonaisuutena parhaiten sopivat (ns. best fit -periaate). Samalle tasolle sijoittuvissa tutkinnoissa tai osaamiskokonaisuuksissa voivat painottua osaamisen eri ulottuvuudet ja samalla tasolla olevissa tutkinnoissa voisi olla vaihtelua esim. kielitaitovaatimusten suhteen. Koulutus- ja tutkintojärjestelmän selkeyden varmistamiseksi tietyn tutkintotyyppin kaikki tutkinnot sijoitettaisiin pääsääntöisesti samalle viitekehysten tasolle. Yksittäisen tutkinnon ei kuitenkaan tarvitse välttämättä täyttää kaikkia tasokuvausten kohtia sellaisenaan, vaan yksittäisistä tasokuvausten kohdista on mahdollista poiketa ylös- tai alaspäin, jos se on alan työelämän tarpeiden näkökulmasta perusteltua. Tutkinnon osia ei sijoitettaisi viitekehykseen erikseen, vaan ne sijoittuisivat sille tasolle, jolle tutkinto itsessäänkin sijoittuu.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys sekä sen tasot eivät kuvaa yksittäisen henkilön osaamisen tasoa tai pätevyyttä eikä tutkinnon tai osaamiskokonaisuuden sisältöä tai laatua vaan niiden osaamistavoitteisiin kytkeytyvää tasoa.

Viitekehys ei edellytä omaa erillistä laadunvarmistusjärjestelmäänsä. Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä koskevassa suosituksessa esitetyt laadunvarmistuksen periaatteet on tarkoitus ottaa huomioon osana kunkin koulutussektorin olemassa olevia laadunvarmistusmenettelyjä ja niiden kehittämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi viitekehysten kehittämisestä ja siihen liittyvien säädosmuutosten valmistelusta sekä muiden ministeriöiden ja sidosryhmien kuulemisesta säädosmuutosten valmisteluvaiheessa. Viitekehysten päivitys- ja kehittämistarpeiden kartoittaminen yhteistyössä sidosryhmien kanssa on tarkoitus yhdistää olemassa oleviin sidosryhmäyhteistyön muotoihin ja tutkintorakenne-esitysten valmisteluun.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimennyt Opetushallituksen Suomen kansalliseksi koordinaatiopisteeksi tukemaan ja ohjaamaan yhdessä muiden kansallisten viranomaisten kanssa kansallisen tutkintojärjestelmän ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten välisiä suhteita vuonna 2008. Opetushallituksen tehtävänä on osallistua tutkintojen kansallisen viitekehysten kehittämiseen ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten toimeenpanoon, tiedottaa sidosryhmille ja kansalaisille viitekehysten ja tutkintojen sijoittumisesta viitekehykseen sekä ohjata ja neuvoa eri sidosryhmiä viitekehysten soveltamisessa.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Keskeisimmät toimijat ovat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus, jotka sopivat tarvittaessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehysten käyttöönottoon liittyvistä toimenpiteistä ja määrärahoista. Lähtökohtana on, että esityksen ehdotukset toteutetaan olemassa olevien määrärahojen puitteissa ja että esimerkiksi tiedotuksessa hyödynnetään komissiolta eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten toimeenpanon tueksi haettavana olevaa rahoitusta. Viitekehys voi tarkoitetulla

tavalla toimiessaan vähentää esimerkiksi henkilöstöhallinnon ja -arvioinnin kustannuksia koko kansantalouden tasolla.

4.2 Vaikutukset viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien toimintaan

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien kansallinen viitekehys ei lisää merkittävästi hallinnollista työtä opetus- ja kulttuuriministeriössä tai muissa ministeriöissä. Kansallinen viitekehys lisää hallinnollista työtä Opetushallituksessa, joka on nimetty Suomen kansalliseksi koordinaatiopisteeksi. Koordinaatiopisteen tehtävänä on huolehtia kansalliseen viitekehykseen liittyvästä viranomaistiedottamisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä kansainvälisestä yhteistyöstä ja siihen liittyvästä tiedottamisesta.

Koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen hallinnollisen työn määrä ei lisäännä merkittävästi. Hallinnollinen työ lisääntyy vähäisessä määrin, kun jokaiseen uuteen tutkintotodistukseen, todistukseen tai tutkintotodistusten kansainväliseen käyttöön tarkoitettuun liitteeseen sisällytetään nyt olevien tietojen lisäksi maininta suoritettua tutkinnon tai muun osaamiskokonaisuuden EQF-tasosta.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien kansallisen viitekehysten toimeenpano edellyttää tiedottamista. Erityisesti on huolehdittava vuoden 2017 alusta käynnistyvässä osaamisen ennakointifoorumissa toimivien perehdyttämisestä. Foorumin ennakointiryhmät kartoittavat koulutustoimikuntajärjestelmän työn jatkajana osaamistarpeiden ennakointitiedon perusteella tutkintojärjestelmän ja sitä kautta myös viitekehysten päivitys- ja kehittämistarpeita kaikilla koulutusasteilla ja osaamis- ja toimialoilla. Lisäksi on huolehdittava, että viitekehykseen sisältyviin tutkintoihin ja muihin osaamiskokonaisuuksiin johtavaa, valmistavaa tai valmentavaa koulutusta tarjoavien kuntien, ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen ja muiden hallinnonalojen koulutusta järjestävien oppilaitosten henkilöstö tuntee tutkintojen viitekehysten ja pystyy hyödyntämään sitä työssään. Tiedotuksessa päävastuu on Opetushallituksella.

Suomessa on jo pitkään ollut vallalla kehityssuunta, jossa osaamistavoitteet ja oppimistulokset on otettu yhdeksi koulutuksen järjestämisen ja kehittämisen lähtökohdaksi. Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys osaamiseen perustuvine vaativustasojen kuvauksineen vahvistaa tätä kehityssuuntaa. Toisen asteen ammatillisten tutkintojen perusteet ovat 1990-luvulta alkaen rakentuneet työelämän ammattitaitovaatimusten pohjalle, ja tutkintojen perusteita ja koulutuksen järjestäjien opetussuunnitelmia on kehitetty jatkuvasti entistä vahvemmin osaamista painottaviksi. Myös korkeakoulututkintoja ja muiden hallinnonalojen tutkintoja on kehitetty 2000-luvulla osaamistavoitteita korostavaan suuntaan.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Viitekehys parantaa suomalaisen tutkintojärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ymmärrettävyyttä sekä helpottaa koulutusjärjestelmän sisällä liikkumista määrittelemällä Suomen tutkintojärjestelmään kuuluvien eri hallinnonalojen tutkintojen ja oppimäärien sekä muiden osaamiskokonaisuuksien keskinäiset suhteet.

Viitekehys tukee myös koulutusjärjestelmän kehittämistä. Viitekehysten avulla voidaan tunnistaa Suomen koulutusjärjestelmän vahvuudet ja kehittää niitä, mutta myös korjata järjestelmässä olevia puutteita. Viitekehys on perusta, jota voidaan soveltuvin osin hyödyntää tutkintojen suunnittelussa sekä tutkintojen perusteiden, opetussuunnitelmien perusteiden ja opetussuunnitelmien valmistelussa. Vaativustasojen kuvaukset auttavat myös selkiyttämään erilaisien tutkintojen tai pätevyyskriteeritöiden tuottavien koulutusten osin kirjavia osaamistavoitteita ja vaatii-

vuustasoja. Viitekehysten avulla huomio kiinnittyy sekä koulutuksen suunnittelussa että opiskelijan tai tutkinnon suorittajan osaamisen arvioinnissa osaamiseen ja oppimistuloksiin. Osaamistavoitteiden korostaminen auttaa kehittämään koulutusta niin, että oppimistulokset paranevat. Osaamistavoitteiden yhtenäisempi kuvaaminen eri tutkintotasoilla auttaa koulutuksen järjestäjiä kehittämään aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista tutkintojärjestelmän sisällä. Viitekehystä voidaan käyttää myös siihen kuulumattomien osaamiskokonaisuuksien tason määrittelyn tukena, mikä helpottaa epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä säätäminen ei muuta olemassa olevien tutkintojen sisältöjä eikä se johda viitekehysten samalle tasolle sijoittuvien tutkintojen (esimerkiksi ammattikorkeakoulututkintojen ja alempien korkeakoulututkintojen) sisällölliseen samankaltaistamiseen kansallisesti tai kansainvälisesti. Viitekehys ei myöskään muuta eri tutkintojen tuottamia jatkokoulutuskelpoisuuksia eikä säädöksillä määriteltyjä virkakelpoisuuksia.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien selkeällä asemoinnilla on myös työelämän kannalta suuri merkitys esimerkiksi vertailtaessa työnhakijoiden osaamista. Viitekehysten ja vaativuustasojen käyttöönotto vähentää siten henkilöstöhallinnon kustannuksia. Viitekehys tukee elinikäistä osaamisen kehittämistä osana työuria.

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys lisää tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta. Tämä helpottaa yksilöiden kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen joko koulutuksen aikana tai työelämässä. Jokaiseen uuteen tutkintotodistukseen, todistukseen tai tutkintotodistusten kansainväliseen käyttöön tarkoitettuun liitteeseen sisällytetään nyt olevien tietojen lisäksi maininta suoritettujen tutkintojen tai muun osaamiskokonaisuuden EQF-tasosta. Todistusmerkinnät tekevät tutkinnon tuottaman osaamisen tason näkyväksi. Työnhakijoiden on viitekehysten ja todistusmerkinnän avulla helpompi kuvailla pätevyytensä tasoa muiden maiden työnantajille, ja työnantajien on sen avulla helpompi tulkita työnhakijoiden tutkintoja. Viitekehys tukee myös ulkomailta suoritettujen opintojen tunnustamista osaksi suomalaisia tutkintoja ja Suomessa suoritettujen opintojen tunnustamista ulkomaisessa koulutuksessa. Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys parantaa koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen koulutusvientimahdollisuuksia, kun koulutustarjonnan kuvaaminen viitekehysten avulla helpottuu. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys on kansainvälisesti tunnettu ja tutkintojen yhteys siihen nähdään myös laadun takeena.

Komissio on antanut aloitteen eurooppalaiseksi osaamisagendaksi (A New Skills Agenda for Europe KOM (2016) 381 lopullinen). Aloite sisältää ehdotuksia osaamista koskevan yhteistyön kehittämiseksi Euroopan unionissa, koulutus- ja työllisyyspolitiikkojen yhteistyön tiivistämiseksi sekä työntekijöiden osaamistason parantamiseksi esimerkiksi osaamisen tunnustamisen ja tunnistamisen järjestelmiä kehittämällä. Aloite sisältää myös ehdotuksen eurooppalaista tutkintojen viitekehystä koskevan suosituksen päivittämiseksi. Jäsenmaat ovat aloittaneet komission ehdotuksen käsittelyn syksyllä 2016. Suomen neuvotteluaseman parantamiseksi on tärkeää, että Suomi on ottanut käyttöön kansallisen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehysten.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti elokuussa 2008 työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotus kansallisesta viitekehyksestä ja kuvata sen tasot osaamisena sekä kuvata periaatteet, joi-

den mukaisesti tutkinnot tulisi sijoittaa kansallisen viitekehysten ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasoille ja tehdä ehdotus tutkintojen sijoittelusta viitekehyskehyksiin. Lisäksi työryhmän tuli tehdä ehdotus siitä, miten kansallista viitekehystä ylläpidetään, päivitetään ja kehitetään sekä kuvata, miten laadunvarmistus on järjestetty, sekä tehdä ehdotus siitä, voidaanko kansallista viitekehystä laajentaa tutkintojen viitekehuksesta osaamisen viitekehysten suuntaan.

Työryhmä esitti kesäkuussa 2009 luovutetussa muistiossaan (Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:24), että tutkintojen ja osaamisen kansallinen viitekehys rakentuisi EQF:n pohjalle niin, että viitekehyskehyksessä on kahdeksan tasoa. Tutkinnot sijoitettaisiin kansalliseen viitekehyskehyksen tutkinnon edellyttämän osaamisen perusteella siten, että vaikka tutkinnossa on elementtejä usealta viitekehyskehyksen vaatavuustasolta, tutkinto sijoitetaan sille tasolle, johon se kokonaisuutena parhaiten sopii. Työryhmä esitti, että viitekehyskehyksestä säädettäisiin lailla, johon kerättäisiin tutkintojen ja oppimäärien kokonaisuus sellaisena, kuin siitä on säädetty eri säädöksissä. Lakiin koottaisiin myös korkeakoulutettujen erityispätevyydet. Lisäksi laissa säädettäisiin valtuudesta kuvata vaatavuustasot sekä sijoittaa tutkinnot, oppimäärät ja korkeakoulutettujen erityispätevyydet eri vaatavuustasojalle valtioneuvoston asetuksella. Suomalaiset tutkinnot sijoitettaisiin eurooppalaiseen tutkintojen viitekehyskehyksen kansallisen viitekehyskehyksen kautta niin, että kansallisen viitekehyskehyksen tasot vastaisivat vastaavannumeroista EQF-tasoa. Työryhmän muistio sisälsi ehdotuksen tutkintojen sijoittelusta viitekehyskehykseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi työryhmämuistiosta lausunnot keskeisiltä työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä, muilta ministeriöiltä, koulutustoimikunnilta, eri koulutussektorien toimijoita edustavilta järjestöiltä ja muilta tahoilta, arviointineuvostoilta ja korkeakouluilta. Lausuntoja annettiin yhteensä 86. Lausunnonantajat pitivät työryhmän pohjaehdotusta hyvänä lähtökohtana tutkintojen ja muun osaamisen kuvaamiselle ja koulutuksen kehittämiseksi osaamista korostavaan suuntaan. Lausunnoissa tutkintojen ja muun osaamisen kansallisen viitekehyskehyksen laatimista pidettiin perusteltuna ja viitekehystä tarpeellisenä. Tutkintojen sijoittelua pidettiin pääosin onnistuneena, mutta joidenkin tutkintotyyppien osalta sijoittelussa nähtiin ongelmia. Muutama lausunnon antaja piti tärkeänä, että jatkovalmistelussa varmistetaan uuden lainsäädännön tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus ja esitti näkemyksensä, ettei viitekehys edellytä lakitasoista säätämistä. Kaikki lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että viitekehystä laajennetaan osaamisen viitekehyskehyksen suuntaan, joskin osa lausunnonantajista katsoi, että laajentamisessa on edettävä harkiten.

Esitys on valmisteltu työryhmämuistion ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä. Valmistelutyössä on ollut mukana myös kansallista viitekehystä pohtinut työryhmä. Esitys vastaa pääasiallisesti sisällöltään hallituksen vuosina 2010 ja 2012 eduskunnalle antamia esityksiä (HE 165/2010 vp ja HE 38/2012 vp), jotka ovat rauenneet.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä pyydettiin lausunnot muilta ministeriöiltä, Opetushallitukselta, Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO:lta, ylioppilastutkintolautakunnalta, Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta, opiskelijajärjestöiltä, keskeisiltä työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä, koulutustoimikunnilta, eri koulutussektorien toimijoita edustavilta järjestöiltä ja muilta tahoilta sekä korkeakouluilta. Lausuntoja annettiin yhteensä 77.

Lausunnoissa esitystä kannatettiin yleisesti ja viitekehyskehyksen nähtiin selkiyttävän suomalaista tutkintojärjestelmää, helpottavan kansallisen koulutuksen kansainvälistä vertailtavuutta ja edistävän kansainvälistä liikkuvuutta. Myös valittua lainsäädäntötekniistä ratkaisua ja toteut-

tamisvaihtoa rakentaa kansallinen viitekehys eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten pohjalta sitä jossain määrin hyödyntäen kannatettiin lausunnoissa kautta linjan.

Viitekehysten jatkokehitystyötä laajemman osaamisen viitekehysten suuntaan pidettiin lausunnoissa tärkeänä. Monissa lausunnoissa esitettiin lisäksi tiettyjen tutkintojärjestelmästä poistuneiden tutkintojen (mm. opistotutkintojen) sekä erilaisten osaamiskokonaisuuksien (mm. ammatillinen opettajankoulutus, rajatun lääkkeenmäärittämisen koulutus ja hoitotason ensihoidon koulutus, kirkon tutkinnot) sisällyttämistä viitekehykseen. Näiden esitysten johdosta hallituksen esityksen yleisperusteluiden lukua 3.3. sekä yksityiskohtaisten perusteluiden lukua 2 on osin täsmennetty. Lausunnoissa esitetyt kannanotot eräiden osaamiskokonaisuuksien sijoittamisesta viitekehykseen huomioidaan viitekehysten jatkokehitystyössä.

Joissakin lausunnoissa esitettiin erilaisia näkemyksiä tutkintojen, oppimäärien ja osaamiskokonaisuuksien sijoittelua koskevasta asetuseräluonnoksesta, erityisesti liittyen eräiden erikoisammattitutkintojen sijoitteluun, ammatillisten perustutkintojen ja ammattitutkintojen keskinäiseen sijoitteluun sekä korkeakoulujen erikoistumiskoulutusten sijoitteluun. Lausunnoissa esitetyt näkökulmat huomioidaan asetuksen jatkovalmistelun yhteydessä. Lisäksi hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perusteluiden lukua 2 on tältä osin täsmennetty tutkintojen sijoittelua koskevien periaatteiden osalta. Korkeakoulujen erikoistumiskoulutusten sijoittelusta saadun ristiriitaisen lausuntopalautteen vuoksi sekä viitekehysten johdonmukaisuuden varmistamiseksi erikoistumiskoulutuksia ei esitetä sijoitettavaksi viitekehykseen tässä ensi vaiheessa. Erikoistumiskoulutusten ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien sijoittaminen viitekehykseen harkitaan kokonaisuutena viitekehysten jatkokehitystyössä.

Lisäksi useissa lausunnoissa esitettiin viitekehysten tasokuvauksia koskevia muotoiluehdotuksia liittyen mm. kieli-, viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kuvauksiin, yrittäjyyttä koskeviin mainintoihin, käytettyyn terminologiaan sekä tasokuvausten johdonmukaisuuteen. Myös nämä ehdotukset huomioidaan valtioneuvoston asetuksen jatkovalmistelussa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Lain soveltamisala.* Ehdotettua lakia sovellettaisiin 1 momentin mukaan sekä opetus- ja kulttuuriministeriön että muiden hallinnonalojen lainsäädännössä säädettyihin tutkintoihin ja oppimääriin.

Pykälässä lueteltujen säädösten mukaisia tutkintoja ja oppimääriä ovat perusopetuslaissa tarkoitettu perusopetuksen oppimäärä, lukiolaissa tarkoitettu lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettut ammatilliset perustutkinnot, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiset ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot, ammattikorkeakoululaissa tarkoitettut ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, yliopistolaisissa tarkoitettut alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot sekä tieteelliset, taiteelliset ja ammatilliset jatkotutkinnot, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa tarkoitettut sotatieteiden kandidaatin, sotatieteiden maisterin ja sotatieteiden tohtorin tutkinnot sekä yleisesikuntaupseerin tutkinto, Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitettu rikosseuraamusalan ammatillinen tutkinto, Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa tarkoitettut poliisialan ammattikorkeakoulututkinto ja poliisialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto sekä Pelastusopistosta annetussa laissa tarkoitettut pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatilliset tutkinnot.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovellettaisiin lisäksi sellaisiin tutkintoihin rinnastettaviin tai muutoin laajoihin osaamiskokonaisuuksiin, joiden osaamistavoitteista säädetään laissa tai säädetään tai määrätään lain nojalla, jos ne ovat kelpoisuus- tai pätevyysvaatimuksena ammatissa tai tehtävässä toimimiseen tai muutoin liittyvät osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen. Ehdotettavaa lakia sovellettaisiin niin sanottujen säänneltyjen ammattien pätevyysvaatimuksena oleviin opintokokonaisuuksiin. Lakia sovellettaisiin myös sellaisiin vakiintuneisiin ja yleisesti tunnettuihin osaamiskokonaisuuksiin, joiden kautta täydennetään, päivitetään tai laajennetaan aiemmin suoritettua tutkintoa tai muuta osaamista tai jotka valmistavat tutkintoon johtavaan koulutukseen tai työelämään. Tällaisia osaamiskokonaisuuksia ovat esimerkiksi erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutukset.

2 §. *Vaativuustasoihin jaottelu.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että suomalainen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys rakentuisi eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten pohjalle siten, että myös suomalaisessa tutkintojen viitekehyksessä olisi kahdeksan tasoa. Ratkaisulla tavoitellaan läpinäkyvää eurooppalaista vertailtavuutta. Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että lain tarkoittamat tutkinnot ja muut osaamiskokonaisuudet sijoitetaan viitekehysten vaativuustasoille niiden edellyttämän osaamisen perusteella. Viitekehyksessä kuvattaisiin tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen tietoina, taitoina ja pätevyysinä erottelematta näitä osaamisen eri ulottuvuuksia kuitenkin toisistaan. Tasokuvauksissa otettaisiin huomioon eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten perustamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseksi 23 päivänä huhtikuuta 2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus (2008/C 111/01) ja sen tasokuvaukset.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkempia säännöksiä 1 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

3 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan 1 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasojille säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetus on tarkoitus antaa heti, kun esityksen mukainen laki on hyväksytty, ja se tulisi voimaan samanaikaisesti ehdotettavan lain kanssa.

Valtioneuvoston asetukseen sisältyvät vaativuustasojen kuvaukset on tarkoitus rakentaa EQF:n tasokuvausten pohjalta, mutta niitä täsmennettäisiin kansallisista lähtökohdista olemassa olevia tutkintojen osaamistavoitteita ja ammattitaitovaatimuksia hyödyntäen. Tasokuvauksilla kuvattaisiin, mitä tutkinnon suorittanut henkilö tietää, ymmärtää ja pystyy tekemään oppimisprosessin päätyttyä. Tasokuvaukset olisivat yleisiä, jotta niiden yhteys EQF:n tasoihin olisi selkeä ja jotta ne olisivat sovellettavissa eri koulutusasteiden ja eri hallinnonalojen tutkintoihin. Pääsääntöisesti osaaminen kasvaisi alemmalta tasolta ylemmälle siirryttäessä. Joidenkin osaamisen ulottuvuuksissa vaativuus voisi kuitenkin tietyn tason jälkeen pysyä samana.

Valtioneuvoston asetuksella on ensi vaiheessa tarkoitus säätää lain soveltamisalaan kuuluvien tutkintojen ja oppimäärien lisäksi erikoislääkärien ja erikoishammaslääkärien koulutusten sijoittumisesta viitekehysten eri vaativuustasojille. Tutkintojen viitekehystä on kuitenkin tarkoitus myöhemmin kehittää laajemmaksi osaamisen viitekehyyksi siten, että siihen otetaan mukaan myös muita laajoja osaamiskokonaisuuksia. Viitekehyyseen on mahdollista myöhemmin sijoittaa sellaisia laajoja osaamiskokonaisuuksia, joiden osaamistavoitteista säädetään laissa tai asetuksessa taikka määrätään lain nojalla, jos ne ovat kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksina ammatissa tai tehtävässä toimimiseen tai muutoin liittyvät osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää jatkokehitystyön lain voimaan tultua ottaen huomioon Suomen koulutusjärjestelmän kehityksen ja Euroopan unionin kanssa tehtävän yhteistyön. Jatkokehitystyössä on mahdollista samalla muokata viitekehysten tasojen kuvauksia. Viitekehyyseen sijoitettavien osaamiskokonaisuuksien kehittymistä on tarkoitus seurata jatkuvasti ja osaamiskokonaisuuksien sijoittamista viitekehysten tietyille tasolle voidaan tarpeen vaatiessa tarkastella uudelleen.

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa lain tarkoittamat tutkinnot ja oppimäärät on tarkoitus sijoittaa niiden edellyttämän osaamisen perusteella siten, että vaikka tutkinnossa olisi elementtejä useilta viitekehysten vaativuustasojilta, se sijoitetaan sille tasolle, johon se kokonaisuutena parhaiten sopii (ns. best fit -periaate). Tutkinnot ja oppimäärät on tarkoitus sijoittaa viitekehyyseen lähtökohtaisesti siten, että samaan tutkintotyyppiin kuuluvat tutkinnot ovat samalla kansallisen viitekehysten tasolla. Yksittäiset tutkinnot voisivat erityisestä syystä sijoittua tutkintotyyppin perustasoa alemmalle tai ylemmälle tasolle. Koska tarkoituksena on, että ehdotettava viitekehys perustuu Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasoihin, on mahdollista, että siinä on tasoja, joille ei voida tässä vaiheessa sijoittaa tutkintoja, oppimääriä tai muita laajoja osaamiskokonaisuuksia. Viitekehyyseen ei sijoiteta tutkintojärjestelmästä poistuneita tutkintoja ja oppimääriä.

Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot on tarkoitus sijoittaa viitekehyyseen Bolognan prosessissa vakiintuneen syklijajattelun mukaisesti siten, että ensimmäiseen sykliin kuuluvat alemmat korkeakoulututkinnot ja ammattikorkeakoulututkinnot, mukaan lukien poliisialan ammattikorkeakoulututkinto (taso 6), toiseen sykliin ylemmät korkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, mukaan lukien poliisialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (taso 7) ja kolmanteen sykliin tieteelliset, taiteelliset ja ammatilliset jatkotutkinnot (taso 8).

Ammatilliset perustutkinnot ja ammattitutkinnot sijoittuisivat tasolle 4 ja erikoisammattitutkinnot tasolle 5. Amatillista koulutusta koskevien säädösten mukaan ammatillisissa perustutkinnoissa ja ammattitutkinnoissa osoitetaan toisistaan poikkeavaa osaamista siten, että ammatitutkinnoissa osoitettu osaaminen on pääsääntöisesti vaativampaa ja syvempää kuin perustutkinnoissa osoitettu osaaminen. Erot osaamisessa eivät kuitenkaan ole niin merkittäviä, että ne riittäisivät nostamaan ammattitutkinnot ehdotetussa kahdeksantasoisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä perustutkintoja ylemmälle tasolle.

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteessa tällä hetkellä olevista perustutkinnoista tutkintotyypin perustasoa yhtä ylemmälle tasolle 5 sijoittuisi lennonjohdon perustutkinto. Pääsyvaatimuksena lennonjohdon perustutkintoon on aiemmin suoritettu toisen asteen tutkinto. Lisäksi tutkinnon ammattitaitovaatimukset ovat kansainvälisten määräysten vuoksi muita ammatillisia perustutkintoja vaativammat ja vastaavat best fit -periaatteen mukaisesti tasoa 5. Amatillisen koulutuksen tutkintorakennetta ja tutkintoja kehitetään parhaillaan. Kehittämistyötä ohjaa ja seuraa opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työelämän ohjausryhmä. Sovitut muutokset ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen ja tutkintojen perusteisiin tulisivat voimaan viimeistään 1.1.2019. Työelämän ohjausryhmässä on keskusteltu lennonjohdon perustutkinnon poistamisesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisesta tutkintorakenteesta. Tutkinto olisi jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriön alaisesta yleisestä tutkintojärjestelmästä erillinen koulutus samaan tapaan kuin ansio- ja liikennelentäjän tehtäviin valmistava koulutus. Tämän jälkeen kaikki ammatilliset perustutkinnot sijoittuisivat tutkintotyypin mukaiselle tasolle.

Tutkintorakenteessa tällä hetkellä olevista erikoisammattitutkinnoista muutaman ammattitaitovaatimukset ovat aiempien hallitusten esitysten yhteydessä tehtyjen arvioiden mukaan olleet muita erikoisammattitutkintoa vaativampia ja vastanneet best fit -periaatteen mukaisesti tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksen tasoa 6. Tällaisia tutkintoja ovat muun muassa johtamisen erikoisammattitutkinto ja rakennusalan työmaapäällikön erikoisammattitutkinto. Opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa mahdolliset ammattitaitovaatimuksiltaan tutkintotyypin perustasosta poikkeavat erikoisammattitutkinnot tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annettavan valtioneuvoston asetuksen valmistelun yhteydessä.

Tavoitteena on, että tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys ja sen vaativuustasojen kuvaukset voisivat jatkossa soveltuvien osin ohjata ammatillisten tutkintojen perusteiden laatimista. Uudistettaessa olemassa olevia ammatillisia tutkintoja ne sijoittuisivat tutkintotyypin vaativuustasolle. Myös uudet ammatilliset tutkinnot sijoittuisivat tutkintotyypin mukaiselle vaativuustasolle.

Ylioppilastutkinto ja lukion oppimäärä sijoittuisivat samalle tasolle kuin ammatilliset perustutkinnot (taso 4). Tasolle 4 sijoittuisivat myös ne muiden hallinnonalojen tutkinnot, jotka vastaavat osaamistavoitteiltaan ammatillisia perustutkintoja tai ammattitutkintoja ja tasolle 5 sijoittuisivat ne muiden hallinnonalojen tutkinnot, jotka vastaavat osaamistavoitteiltaan erikoisammattitutkintoja. Perusopetuksen oppimäärä sijoittuisi tasolle 2.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tutkintoihin ja perusopetuksen ja lukion oppimääriin, joista säädetään seuraavissa laeissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa:

- 1) perusopetuslaki (628/1998);
- 2) lukiolaki (629/1998);
- 3) laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998);
- 4) laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998);
- 5) ammattikorkeakoululaki (932/2014);
- 6) yliopistolaki (558/2009);
- 7) laki Maanpuolustuskorkeakoulusta (1121/2008);
- 8) laki Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta (1316/2006);
- 9) laki Poliisiammattikorkeakoulusta (1164/2013);
- 10) laki Pelastusopistosta (607/2006).

Tätä lakia sovelletaan myös sellaisiin tutkintoihin rinnastettaviin tai muutoin laajoihin osaamiskokonaisuuksiin, joiden osaamistavoitteista säädetään laissa tai säädetään tai määrätään lain nojalla, jos ne ovat kelpoisuus- tai pätevyysvaatimuksena ammatissa tai tehtävässä toimimiseen tai muutoin liittyvät osaamisen kehittämiseen tai ammattitaidon parantamiseen.

2 §

Vaativuustasoihin jaottelu

Tässä laissa tarkoitettut tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet jaotellaan niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksaan vaativuustasoon (*tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys*).

Tarkempia säännöksiä 1 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, oppimäärien ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasojille annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 20 päivänä lokakuuta 2016

Pääministerin sijainen, ulkoasiainministeri

Timo Soini

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Liite
Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetun lain (/) 2 §:n nojalla:

1 §

Tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä annetussa laissa (/) tarkoitetun tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksen vaativuustasot kuvataan sekä laissa tarkoitetut tutkinnot ja oppimäärät sekä muut laajat osaamiskokonaisuudet sijoitetaan viitekehyksen eri tasoille tämän asetuksen liitteen mukaisesti.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Liite

Tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittuminen eri vaativuustasoille

Kansallinen vaativuustaso / eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen taso	Tutkinnot, oppimäärät ja muut osaamiskokonaisuudet
Taso 1 Hallitsee yleistiedot ja perustaidot, joita vaaditaan opiskelua varten sekä yksinkertaisten tehtävien suorittamiseksi selkeässä toimintaympäristössä suoran valvonnan alaisena. Ottaa ohjattuna vastuuta oppimisestaan. Viestii suullisesti ja vastaa yksinkertaiseen kirjalliseen viestintään omalla äidinkielellään.	
Taso 2 Hallitsee monipuoliset yleistiedot sekä kognitiiviset ja käytännön perustaidot, joita vaaditaan, jotta pystyy hyödyntämään näitä tietoja tehtävien suorittamiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi. Noudattaa sääntöjä ja käyttää monipuolisia välineitä ja työkaluja itsenäisyyttä vaativassa valvotussa toimintaympäristössä. Kantaa vastuuta ja toimii oma-aloitteisesti. Ottaa vastuuta oppimisestaan. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa tekstejä äidinkielellään. Osaa toimia tutussa opiskelu- ja työyhteisössä.	Perusopetuksen oppimäärä
Taso 3 Hallitsee oman työ- tai opintoalansa tietopuustan, periaatteet, prosessit ja yleiset käsitteet sekä tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot, joita vaaditaan tehtävien suorittamiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. Valitsee ja soveltaa perusmenetelmiä, -työkaluja, -materiaaleja ja -informaatiota. Mukauttaa toimintansa olosuhteisiin ja toimintaympäris-	

töön ratkaistessaan ongelmia. Vastaa omien tehtäviensä loppuun suorittamisesta ja toimii turvallisesti työ- tai opiskeluyhteisössä. Valmiudet toimia tehtävissään aloitteellisesti ja vastuullisesti. Ymmärtää työelämän ja yritystoiminnan merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle. Arvioi omaa osaamistaan sekä työhön tai opiskeluun liittyviä toimia, taitoja ja valintoja. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa monipuolisia tekstejä äidinkielellään. Osaa toimia tutussa opiskelussa työyhteisössä. Valmius kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja ainakin yhdellä vieraalla kielellä.	
Taso 4 Hallitsee oman alansa tietoperustan laajoissa asiayhteyksissä sekä tietyn kognitiiviset ja käytännön taidot sekä ilmaisukykyyn ja hyödyntää näitä tietoja ja taitoja ratkaistaessa oman alan erityisongelmia ja suorittaessaan alan tehtäviä. Työskentelee itsenäisesti yleensä ennustettavissa, mutta mahdollisesti muuttuvissa toimintaympäristöissä. Vastaa omien tehtäviensä loppuun suorittamisesta sekä toimii turvallisesti ja vastuullisesti työyhteisössä. Toimii taloudellisesti, tuloksellisesti ja suunnitelmallisesti sekä järjestää työnsä huomioiden muut toimijat. Kykenee valvomaan muiden suorittamia rutiinitehtäviä. Valmiudet toimia yrittäjämaisesti toisen palveluksessa tai alan itsenäisenä yrittäjänä. Arvioi omaa osaamistaan ja tehtäväaluettaan ja parantaa työhön tai opintoihin liittyviä toimia. Kehittää itseään ja työtään. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa monipuolisia, myös alaan	Lukion oppimäärä Ylioppilastutkinto Ammatilliset perustutkinnot Ammattitutkinnot Rikosseuraamusalan tutkinto Pelastajatutkinto Hätäkeskuspäivystäjätutkinto

liittyviä, tekstejä äidinkielellään. Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa eettisten periaatteiden mukaisesti. Selviytyy kansainvälisestä viestinnästä ja vuorovaikutuksesta toisella kotimaisella ja ainakin yhdellä vieraalla kielellä.	
Taso 5 Hallitsee oman alansa laaja-alaisen ja/tai erikoistuneen tietoperustan sekä kognitiiviset ja käytännön taidot sekä ilmaisukyvyyn ja hyödyntää näitä tietoja ja taitoja ratkaistessaan luovasti abstrakteja ongelmia ja suorittaessaan alan tehtäviä. Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden sekä alan ja eri alojen rajapinnat ja yhteydet laajempiin kokonaisuuksiin. Toimii alansa erikoisosajana ja kehittää toimintaa, tuotteita ja/tai palveluita. Johtaa ja valvoo tarvittaessa toimintaympäristöjä ja toimintoja, jotka muuttuvat ennakoimattomasti. Opastaa muita ja valvoo muiden suorittamia tehtäviä. Hyvä valmius toimia alan itsenäisenä yrittäjänä. Arvioi ja kehittää omia ja muiden suorituksia ja työtä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Viestii suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa eettisten periaatteiden mukaisesti. Viestii ja on vuorovaikutuksessa kansainvälisesti omalla alallaan toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.	Erikoisammattitutkinnot Alipäällystötutkinto (pelastusala) Lennonjohdon perustutkinto
Taso 6 Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen. Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat.	Ammattikorkeakoulututkinnot Alemmat korkeakoulututkinnot

Hallitsee edistyneet kognitiiviset ja käytännön taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin ja toteutuksiin, joita vaaditaan erikoistuneella ammatti-, tieteen- tai taiteen alalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi. Johtaa monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita tai työskentelee itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä. Kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. Vastaa oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. Viestii ja on itsenäisesti vuorovaikutuksessa kansainvälisesti toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.	
Taso 7 Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana. Ymmärtää oman ja muiden alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. Ratkaisee vaativia ongelmia myös luovin toteutuksin tutkimus- ja/tai innovaatiotoiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja. Työskentelee itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä. Johtaa ja kehittää monimutkaisia, en-	Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot Ylemmät korkeakoulututkinnot

nakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. Johtaa asioita ja/tai ihmisiä. Arvioi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa. Kartuttaa oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/tai vastaa muiden kehittymisestä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. Kykenee vaatimaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.	
Taso 8 Hallitsee laajat kokonaisuudet ja asiayhteydet. Hallitsee edistyneimmät ja/tai erikoistuneimmat sekä syvällisimmät tiedot, taidot ja/tai teoriat, jotka sijoittuvat oman alan edistyneimmälle ja /tai erikoistuneimmalle tasolle ja alojen väliselle rajapinnalle. Soveltaa asioita luovasti. Luo uutta tietoa hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tekee itsenäistä ja luotettavaa tieteellistä tai taiteellista ja ammatillista tutkimustyötä. Kehittää ammatillisia tehtäväalueita ja/tai tieteen- tai taiteen alaa. Kehittää ja soveltaa uusia ideoita, teorioita, lähestymistapoja tai prosesseja vaativimmissa toimintaympäristöissä. Työskentelee itsenäisesti alan vaativimmissa asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä. Johtaa asioita ja/tai ihmisiä. Tekee sellaisia synteesejä ja kriittisiä arviointoja, joita vaaditaan monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseen tutkimus- ja/tai innovaatio-toiminnassa. Laajentaa ja uudelleen määrittää tietoja tai ammattikäytäntöjä. Kartuttaa oman alansa tietoja ja/tai vastaa	Yliopistojen ja Maanpuolustuskorkeakoulun tieteelliset ja taiteelliset jatkotutkinnot (lensiaatin tutkinnot ja tohtorin tutkinnot) Yleisesikuntaupseerin tutkinto Erikoiseläinlääkärin tutkinto Erikoislääkärikoulutus Erikoishammaslääkärikoulutus

muiden kehittymisestä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä tiedeyhteisölle että yleisölle oman tutkimusalan ja koko tieteenalan ja/tai ammattialan kysymyksistä äidinkielellään. Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. Kykenee vaatimaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.	
--	--